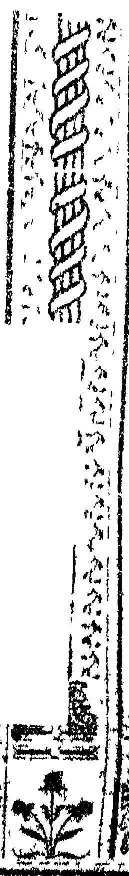

R. Thakore

ચોથા ધોર

મુંબગાળિ

૧૨ ગણાતરની સંપૂર્ણ ...
લખ્યા ફક્ત ...
એવી નવીન ...

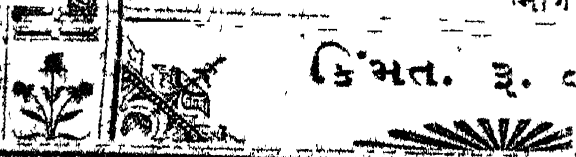

રચનાર,

છગનલાલ મોતી

આસિ. માસ્તર,

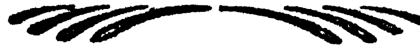
ભાગ

કિંમત. રૂ. ૦

ચોથા ધોરણનો.

મુખગણિત શિક્ષક.

૧૨ ગુણોત્તરની સંપૂર્ણ નોધ સાથે તમામ ગુણોત્તરનાં લેખાં ફક્ત ત્રણજ રીતથી ગણી શકાય એવી નવીન સરળ યુક્તિવાળો

રચનાર,

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

આસિ. માસ્તર, મ્યુ. સ્કુલ નં. ૧ લો.

ભાગાતળાવ—સુરત.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

શા. મગનલાલ મોતીરામ.

શાહપોર-સુરત.

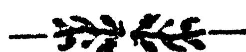
આવૃત્તિ ૧ લી, પ્રત ૨૦૦૦.

સંવત ૧૯૭૦; સને ૧૯૧૪.

કિંમત રૂ. ૦-૨-૦

શા ખુ અ ના જૈન પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં મટુભાઇ ભાઈદાસે
છાપ્યું, ખપાટીઆ ચકલા—સુરત.

પ્રસ્તાવના.

ગુજરાતી પ્રાથમિક શાળાના નવા ચોથા અને પાંચમા ધોરણમા સરકારી કેળવણી ખાતાએ લેખાને બદલે "મુખગણિત,, નો વિષય દાખલ કર્યો છે. ચોથા ધોરણમાં એ વિષયની હદ આ પ્રમાણે ઠરાવી છે-"નીચેનાં ગુણોત્તરોનો ઉપયોગ થાય એવા પ્રશ્નો, ૧૨, ૨૦, ૨૪, ૩૦, ૪૦, ૪૮, ૯૬, ૧૦૦, ૧૨૦ અને ૧૬૦ ,,

આ ઉપરથી જણાશે કે લેખામા ચોકસ હદ હતી તેમ મુખગણિતમાં નથી તે આવકારદાયક છે; કારણ ઉઘાડું છે. દાખલા તરીકે બાળકો ખાંડીના લેખા શીખીને ઝપાટાબંધ તેના કઠિન મનોયત્ન છોડવી શકે, પણ હિસાબના રૂપમાં સહેજ ફેર કરીને તેજ રીતે થતો કોઇ હિસાબ પૂછવામાં આવે, તો જુના ધોરણના લેખાંના શિક્ષણની સંકુચિત પદ્ધતિને લીધે તેમની વિશાળ દૃષ્ટિ થઇ શકતી ન હતી. જેમકે ૭ રૂપીએ ખાંડી તો ૩ મણનું શું ? આવો હિસાબ બાળકો ઝટ છોડવી શકે, પરંતુ ૭ રૂપીઆની ૨૦ અગર કુંડી ટોપી મળે તો ૩ ટોપીનું શું બેસે ? આમ પૂછવાથી ખાંડીના હિસાબ શીખ્યા છતાં સામાન્ય બાળકો સ્તબ્ધ બની જતા. આવી ખામી કેળવણી ખાતાના સર્વ નાના મોટા અધિકારીઓને સમજાઇ, તેનેજ પરિણામે નવા ધોરણમાં આ વિષયમાં વિશાળ શિક્ષણ પદ્ધતિ યોજી છે. હવે ૧૨ના ગુણોત્તરમાં પ્રથમ જેમ માણીનાજ હિસાબો શીખવવાની હદ બાંધી હતી તેવું સંકુચિતપણું રહ્યું નથી, પણ માણી

ઉપરાંત એજ ગુણોત્તરવાળા ગ્રોસ ને ડઝન, ડઝન ને નંગ, વર્ષ ને મહીનો, પેન ને આંગળ, ફુટ ને ઈંચ, તોલો ને માસો, પૌંડ ને ઔંસ (ટ્રોય) વગેરે તમામ હિસાબો શીખવી શકાશે. એજ પ્રમાણે બીજા ગુણોત્તરો વિષે સમજવું. · અલબત્ત .શિક્ષણ જ્યારે આમ વિશાળ પદ્ધતિવાળું થયું અથવા તો શિક્ષણની ગાડીની ધરડ બદલાઈ ત્યારે એ ગાડી હાકનાર શિક્ષકોએ આ નવીન ધરડની માહીતી મેળવવીજ જોઇએ, અમારી **આ પોથી એ નવી ધરડના ભોમીઆ રૂપ છે**

આ ચોપડીમાં ગુણોત્તર એટલે શું ? બે પરિમાણો વચ્ચે ગુણોત્તર કેવી રીતે કાઢવું, જુદાં જુદા ગુણોત્તરોને લગતા તમામ જાતનાં લેખા, કુંચીઓ શી રીતે કઢાવવી તે, તેમજ દરેક રીતનાં પુષ્કળ મનોયત્નો આપવામાં આવ્યાં છે. એટલુંજ નહિ પણ જુદી જુદી કુંચીઓ કઢાવવાની રીત **૧૨ ના ગુણોત્તરમાં સવિસ્તર સપૂર્ણ નોંધ** સાથે બતાવી છે, તે મુજબ બીજાં ગુણોત્તરની કઢાવવી. વળી પહેલા ગુણોત્તરમાં ઉદાહરણો છોડી બતાવ્યાં છે, તે મુજબ બીજા બધાં ગુણોત્તરોમાંનાં મનોયત્નો છોડવી શકાશે. એક ઉદાહરણ જુદી જુદી બે, ત્રણ, ચાર કે તેથી વધારે રીતે છોડવી બતાવ્યું છે તે મુજબ છોડાવવાનો પાકો મહાવરો કરાવવાથી કઈ સહેલી રીતથી ઉદાહરણ છૂટશે તે તેના સ્વરૂપ ઉપરથી બાળકો તરત સમજી શકશે અને તેથી તેમની બુદ્ધિ ખીલશે.

આ પુસ્તકમાં **તમામ ગુણોત્તરોનાં લેખાં ફક્ત ત્રણજ રીતથી ગણી શકાય એવી નવીન સરળ યુક્તિ** આપી છે, તેનો પાકો મહાવરો કરાવવાથી દરેક ગુણોત્તરોની કુંચીઓ યાદ રખાવવાની ઝાઝી જરૂર રહેશે નહિ.

ચોથા ધોરણમાં શીખવવાના દશ ગુણોત્તરો કયે ક્રમે શીખવવાથી કુંચીઓ ઉપજાવવામાં અને સ્મરણમાં રાખવામાં બાળકોને લાભકારી થઈ પડે તેનો પુરતો વિચાર કરી અમે ગુણોત્તરોનો ક્રમ નીચે પ્રમાણે રાખી તેના ત્રણ જથા પાડયા છે:—૧૨, ૨૪, ૪૮ ને ૯૬; ૨૦, ૪૦ ને ૧૦૦, ૩૦, ૧૨૦ અને ૩૬૦. આવા ક્રમ પ્રમાણે શીખવવાથી દરેક જથાનું પહેલું ગુણોત્તર શીખ્યા પછી બાકીના ગુણોત્તરો તેની અમુક પૂર્ણ ગણાઇ હોવાથી તેમની કુચીઓ ઉપજાવવામાં, તેમજ શીખ્યા પછી પરસ્પર સંબંધ જણાયાથી ધારણ કરેલા સંસ્કારોનો તાત્કાલિક ઉદ્દબોધ થવામાં સરળતા થઇ શકશે.

ગણિતમાં જેમ પાશ્ચાત્ય દેશોમા એકમ પદ્ધતિનો ઉપયોગ સામાન્ય થઇ ગયો છે, તેમ હવે આપણી શાળાઓમા મુખગણિતમાં એ પદ્ધતિ વધારે વપરાશમાં આવી શકશે કારણ કે ભારેના એકમ ઉપરથી હલકાના એકમની કુંચી કઢાવીને પછીજ હલકા એકમની હરકોઈ ગણાઈની કિંમત માગી હોય તેની કાઢવી ઠીક થઇ પડે છે, માટે અમે એ પદ્ધતિનોજ આ બુકમાં ઉપયોગ કીધો છે

અમુક ગુણોત્તરમાં અમુક જાતનાંજ લેખાંની હદ બાંધી દેવી, એ પણ એક સંકુચિતપણું છે. દાખલા તરીકે ૧૨ નું ગુણોત્તર લઇએ જે જે ભારે અને હલકા એકમો વચ્ચે એ ગુણોત્તર હોય તેનાજ હિસાબો શીખવવા એટલુંજ બસ નથી. પણ શેર, મણ, કળશી, ખાંડી, ગાલ્લી, બેડીઉ, ભાર, વગેરે દરેક જાતનાં લેખાં આવી શકે, અલબત્ત તેમાં ગુણોત્તર તો ૧૨નુંજ હોવું જોઇએ. જેમકે ૬ રૂપીએ ગાલ્લી તો ૨॥ મણનુ શું ? આમાં ગાલ્લી ને ૨॥ મણ વચ્ચે ૧૨નું ગુણોત્તર છે.

માટે ૧૨ના ગુણોત્તરમાં આવા હિસાબોનો સમાસ પણ થઇ શકે. જો કે ૩૦ નું ગુણોત્તર શીખવાથી પણ આવો હિસાબ થઇ શકે છતાં એક એક ગુણોત્તરનો જેમ બને તેમ વિશાળ ઉપયોગ કીધો હોય તો ઘણે પ્રસંગે વધારે સરળતા થાય છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ સંકુચિત દૃષ્ટિનો સર્વથા ત્યાગ થાય છે, એવું સમજીને અમે ૧૨ના ગુણોત્તરમાં એવી જાતનાં ઘણાં ઉદાહરણો આપ્યાં છે. તેજ મુજબ બીજા ગુણોત્તરો માટે પણ સમજવું.

અમુક બે ગુણોત્તરો શીખ્યા બાદ તેને જોડી દેવાથી નીપજતા ગુણોત્તરોથી થતા હિસાબોની કુંચીઓ પણ સમજાવી છે, માટે તેવા હિસાબો પણ શીખવવા.

કુંચીઓ સૂચક પદ્ધતિએ કઢાવ્યાં ઉપરાંત ભારે ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત આંકની મદદથી કાઢવાની સહેલી રીતો, જેટલા રૂપીઆ અથવા આનામાં ભારે એકમની કિંમત આપી હોય તેટલાજ આના કે ઉપઆનામાં કેટલું આવે તેની કુંચીઓ, વળી એથી ઉલટી કુંચીઓ, તેમજ રૂપીઆના ભાવ પરથી ભારે તથા હલકા પરિમાણની કિંમત કાઢવાની કુંચીઓ પણ આપી છે એટલુજ નહિ પણ જેમ બને તેમ એ વિષયના શિક્ષણમાં સરળતા લાવવાને ખાતર સૌથી અગત્યની વાત એ છે કે પૂર્ણાંક તથા દેશી અપૂર્ણાંકના સરવાળા, બાદબાકી, ગુણાકાર, ભાગાકાર અને વર્ગના દાખલા સરળ રીતે ગણવાની યુક્તિ જાણવાથી મહેનત અને વખતનો બચાવ થાય છે, માટે તેવી રીતો તથા કોષ્ટકો પણ આપ્યાં છે ત્યાર પછી અર્થદર્શક હલકા પરિમાણનું ભારે પરિમાણ અથવા જેને નાણું કરવું કહેવામાં આવે છે, તેમાં બાળકો વારવાર ભૂલ કરે છે; માટે નાણું કરવાની સરળ રીતો પણ આપી છે. વળી ચારે જાતનાં પરિમાણોના ગુણોત્તરો યાને ભાગો બાળકોના

લક્ષમા હિસાબ પુછતાની સાથેજ રમી રહે, એવો મહાવરો થવાને માટે પુંકળ ગુણોત્તરોનાં મનોયત્નો આપ્યાં છે.

મનોયત્નના પુષ્કળ હિસાબ આપવામાં આવ્યા છે, પરંતુ એ હિસાબો વ્યવહારમા લાગુ પાડી શીખવવા ખાસ ભલામણ કરવામા આવે છે

છેવટે જણાવવાની રજા લઉ છુ કે મુખ્યગણિતનો વિષય જેમ સહેલો થાય, તેમ કરવાનો પ્રયત્ન કીધો છે, જેથી મને સંપૂર્ણ આશા છે કે મારા શિક્ષક બધુઓ અને વિદ્યાર્થી ભાઇઓને આ પુસ્તક ખાસ ઉપયોગી થઇ પડશે.

મારા જે જે સુજ્ઞ શિક્ષક બધુઓ તરફથી કિમતી સુચનાઓ મળી છે તેમનો ખરા અંત કરણપૂર્વક આભાર માનવાની તક લઉ છુ.

શિક્ષક બધુઓ પોતાના અનુભવવાળી સચના લખી મોકલી આભારી કરશે, એવી આશા રાખુ છુ.

સુરત
શાહપોર
તા. ૨૯-૩-૧૪

લિ સોક
છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
આસિ માસ્તર, મ્યુ સ્કુલ ન ૧લો સુરત.

પ્રકરણ ૧ લું.

કોષ્ટકો.

અર્થ દર્શક પરિમાણો.

૧ દેશી નાણાનું.

૧૨ પાઈ=૧ આનો.
૧૬ ઉપઆના=૧ આનો.
૪ પૈસા=૧ આનો.
૫ સુરતી પૈસા=૧ આનો
૬। દોકડા=૧ આનો
૧૦૦ બદામ=૧ આનો.

---

૧૬ આના=૧ રૂપીઓ.
૧૦૦ દોકડા=૧ રૂપીઓ
૮૦ સુરતી પૈસા=૧ રૂપીઓ
૧૫ રૂપીઆ=૧ ગેણી

---

૨. અંગ્રેજી નાણાનું.

૪ ફાર્થિંગ=૧ પેની.
૧૨ પેન્સ=૧ શિલિંગ.
૨ શિલિંગ=૧ ફ્લોરિન.
૨॥ શિલિંગ=અડધો ક્રાઉન
૫ શિલિંગ=૧ ક્રાઉન.
૨૦ શિલિંગ=૧ પૌંડ.
૪ ક્રાઉન=૧ પૌંડ.

ભાર દર્શક પરિમાણો.

૩ દેશી સાધારણ તોલનું.

૨॥ રૂપીઆભાર=૧ અધોળ
૪॥ જુના પૈસાભાર=૧ અધો[ળ
૪॥ ટાંક=૧ અધોળ
૨ અધોળ=૧ નવટાંક.
૨ નવટાંક=૧ પાશેર
૨ પાશેર=૧ અચ્છેર.
૨ અચ્છેર=૧ શેર.
૪૦ રૂપીઆભાર=૧ શેર.
૭૨ જુના પૈસાભાર=૧ શેર

---

૪૦ શેર=૧ મણ.
૧૨ મણ=૧ માણી.
૧૬ મણ=૧ કળશી.
૨૦ મણ=૧ ખાંડી.
૨૪ મણ=૧ ભાર.
૩૦ મણ=૧ ગાદ્શી.
૩૨ મણ=૧ બેડીઉં.
૪૦ મણ=૧ છોનો મુડો.
૧૦૦ મણ=૧ મોટો મુડો.

૪. રૂ તથા કપાસ તોલવાનું

૪૮ શેર=૧ ધડી.

૨૦ ધડી=૧ ભાર.

૫. અંગ્રેજી સાધારણ તોલનું

૧૬ દ્રામ=૧ ઔંસ.

૧૬ ઔંસ=૧ પૌંડ

૨૮ પૌંડ=૧ કવાર્ટર.

૪ કવાર્ટર=૧ હંડ્રવેટ.

૨૦ હંડ્રવેટ=૧ ટન.

આ તોલને એવાર્ડુપોઇઝ વજન કહે છે.

૬ દવા તોલવાનું.(અંગ્રેજી)

૨૦ ગ્રેન=૧ સ્ક્રુપલ

૩ સ્ક્રુપલ=૧ દ્રામ

૮ દ્રામ=૧ ઔંસ

૧૨ ઔંસ=૧ પૌંડ.

આ તોલને એપોથીકરી વજન કહે છે.

૭ સોનું રૂપું તોલવાનું (દેશી)

૬ ચોખાભાર=૧ રતી.

૩ રતી=૧ વાલ

૧૬ વાલ=૧ ગદિઆણો.

૨ ગદિઆણા=૧ તોલો.

૩૨ વાલ=૧ તોલો.

૮ દક્ષિણમાં ચાલતું.

૮ રતી=૧ માસો.

૧૨ માસા=૧ તોલો.

૯ સોનું, રૂપું, જવાહીર તોલવાનું (અંગ્રેજી)

૨૪ ગ્રેન=૧ પેનીવેટ.

૨૦ પેનીવેટ=૧ ઔંસ.

૧૨ ઔંસ=૧ પૌંડ

આ તોલને ટ્રોય વજન કહેછે

૧૦. મોતી તોલવાનું. (દેશી)

૧૬ આના=૧ રતી.

૨૪ રતી=૧ ટાંક.

૧૧ અનાજ ભરવાનું મુંબઈનું.

૨ નવટાંક=૧ પાશેર.

૨ પાશેર=૧ ટીપરી.

૨ ટીપરી=૧ શેર.

૪ શેર=૧ પાયલી.

૧૬ પાયલી=૧ ફરો.

૮ ફરા=૧ ખાંડી

૨૫ ફરા=૧ મુડો.

૧૨ ગણત્રીનું કોષ્ટક.

૧૨ નંગ=૧ ડઝન.

૧૨ ડઝન=૧ ગ્રોસ.

૨૦ નંગ=૧ કોડી. (કુંડી)

૧૦૦ નંગ=૧ સેંકડો.

૧૦ સેંકડા=૧ હજાર.

૧૩ કાગળ ગણવાનું.

૨૪ તાવ(કાગળ)=૧ ધા.

૨૦ ધા=૧ રીમ.

૧૦ રીમં=૧ ગાસડી.

મહત્વ દર્શક પરિમાણો.

૧૪. કપડાં ભરવાનું.

૨ આંગળ=૧ તસુ (ઈચ)

૧૨ તસુ=૧ ફુટ.

૨ ફુટ=૧ ગજ.

૨૪ તસુ=૧ ગજ.

૩ ફુટ=૧ વાર.

૩૬ તસુ=૧ વાર

૨૦ તસુ=૧ હાથ.

---

૧૫ અંતર માપવાનું (દેશી).

૮ ઉભા જવ=૧ આંગળ

૪ આગળ=૧ મુઠ્ઠી.

૩ મુઠ્ઠી=૧ વેત.

૨ વેંત=૧ હાથ.

---

૧૬ અંતર માપવાનું. (અંગ્રેજી).

૧૨ ઈચ=૧ ફુટ

૩ ફુટ=૧ યાર્ડ.

પાા યાર્ડ=૧ પોલ

૪૦ પોલ=૧ ફર્લાંગ

૮ ફર્લાંગ=૧ માઇલ.

૩ માઇલ=૧ લીગ.

૧૭ દેશી ચોરસ માપ.

૨૦ કાઠી=૧ વસો.

૨૦ વસા=૧ વીઘું.

---

૧૮. અંગ્રેજી ચોરસ માપ.

૧૪૪ ચોરસ ઈચ=૧ ચો. ફુટ.

૯ ચો ફુટ=૧ ચો યાર્ડ.

૩૦। ચો. યાર્ડ=૧ ચો. પોલ(પચં)

૪૦ પોલ=૧ રૂડ.

૪ રૂડ=૧ એકર.

---

૧૯) જમીનની લંબાઈ માપવાનું. (અંગ્રેજી.)

૧૬ આના=૩૩ ફુટ=૧ ગુંઠો.

---

૨૦) વખત જાણવાનું કોષ્ટક.

૨૪ કલાક=૧ દિવસ.

૬૦ ઘડી=૧ દિવસ.

૮ પહોર=૧ દિવસ.

૩૦ દિવસ=૧ મહીનો.

૧૨ મહીના=૧ વર્ષ.

૩૬૦ દિવસ= ૧ વર્ષ.

ધાતો.

૧) બદામની ધાત.

૫ બદામ ૦। સુરતી પૈસા
૧૦ બદામ ૦॥ ,,
૧૫ ,, ૦॥। ,,
૨૦ ,, ૧ ,,
૨૫ ,, ૧। ,,

૬। બદામ=૦॥। પાઈ=૧ ઉપ આનો
૧૨ ,,=૧॥ ,, =૨ ,,
૧૮॥। ,,=૨। ,, =૩ ,,
૨૫ ,, = ૩ ,, =૪ ,,

---

૧૬ બદામ ૧ દોકડો.
૨૦ બદામ ૧ સુરતી પૈસો.
૨૫ બદામ ૧ પૈસો.

---

૨૫ બદામ રૂ. ૦)૦।
૫૦ ,, રૂ. ૦)૦॥
૭૫ ,, રૂ. ૦)૦॥।
૧૦૦ ,, રૂ. ૦)-

આ પ્રમાણે દોકડાના રૂપી આ અને નંગના સેંકડા થાય.

૨) ઉપઆનાની ધાત.

૧ ઉપઆનાની ૦॥। પાઈ
૨ ,, ૧॥ પાઈ
૩ ,, ૨। પાઈ
૪ ,, ૩ ,,
૮ ,, રૂ. ૦)૦॥
૧૨ ,, રૂ ૦)૦॥।
૧૬ ,, રૂ ૦)-

૩) માણીની ધાત.

૧ માણીના મણ ૧૨
૦॥। માણીના મણ ૯
૦॥ માણીના મણ ૬
૦। માણીના મણ ૩

એ મુજબ આના, ડઝન, ગ્રોસ, વર્ષ, વેંત, ફુટ, તોલા અને ટ્રોય પૌંડની ધાતો છોકરાઓ પાસે ઉપજાવવી.

૪) કળશીની ધાત.

૧ કળશીના મણ ૧૬
૦॥। કળશીના મણ ૧૨
૦॥ કળશીના મણ ૮
૦। કળશીના મણ ૪

એ મુજબ શેર, મણ, ફરા, ગદિઆણો, ઔંસ, પૌંડ, (એવડુ), અને ગુંઠાની ઉપજાવવી.

૫) ખાંડની ધાત.

૧ ખંડના મણ ૨૦
ાાા ખાંડીના મણ ૧૫
ાા ખંડીના મણ ૧૦
ા ખાંડીના મણ ૫

એ મુજબ, વીંઘા, વસા, કોડી, રીમ, ભાર, (રૂનો) ને ટનની ઉપજાવવી.

૬) ભારની ધાત.

૧ ભારના મણ ૨૪
ાાા ભારના મણ ૧૮
ાા ભારના મણ ૯
ા ભારના મણ ૬

એ મુજબ ગજ, ઘા, ટાંક, પેનીવેટ, લીંગ અને હાથની ઉપજાવવી.

૭) ગાલ્લીની ધાત

૧ ગાલ્લીના મણ ૩૦
ાાા ગાલ્લીના મણ ૨૨ાા
ાા ગાલ્લીના મણ ૧૫
ા ગાલ્લીના મણ ૭ાા

એ મુજબ મહીનાની.

૮) બેડીઆની ધાત

૧ બેડીઆના મણ ૩૨
ાાા બેડીઆના મણ ૨૪
ાા બેડીઆના મણ ૧૬
ા બેડીઆના મણ ૮

એ મુજબ તોલાની.

૯) વારની ધાત

૧ વારના ફુટ ૩
ાાા વારના ફુટ ૨ા
ાા વારનો ફુટ ૧ા
ા વારનો ફુટ ાાા

૧૦) હજારની ધાત

૧ હજારના નગ ૧૦૦૦
ાાા હજારના નગ. ૭૫૦
ાા હજારના નગ. ૫૦૦
ા હજારના નગ. ૨૫૦

૧૧) દોકડાની ધાત.

૬ા દોકડા રૂા ૦)-
૧૨ાા ,, રૂા ૦)=
૧૮ાાા ,, રૂા. ૦)≡
૨૫ ,, રૂા. ૦ા
૩૧ા ,, રૂા ૦ા-
૩૭ાા ,, રૂા ૦ા=
૪૩ાાા ,, રૂા ૦ા≡
૫૦ ,, રૂા ૦ાા
૫૬ા ,, રૂા. ૦ાા-
૬૨ાા ,, રૂા. ૦ાા=
૬૮ાાા ,, રૂા ૦ાા≡
૭૫ ,, રૂા ૦ાાા
૮૧ા ,, રૂા. ૦ાાા-
૮૭ાા ,, રૂા. ૦ાાા=

૯૩ાા દોકડાના	રૂ.	૦ાાાઌ
૧૦૦	,,	રૂ. ૧)
૨૦૦	,,	રૂ. ૨)
૩૦૦	,,	રૂ. ૩)
૪૦૦	,,	રૂ. ૪)
૫૦૦	,,	રૂ. ૫)
૬૦૦	,,	રૂ ૬)
૭૦૦	,,	રૂ ૭)
૮૦૦	,,	રૂ ૮)
૯૦૦	,,	રૂ ૯)
૧૦૦૦	,,	રૂ ૧૦)

૧૨) આનાની ધાત.

૪ આનાનો	રૂ.	૦ાં
૮	,,	રૂ. ૦ાા
૧૨	,,	રૂ. ૦ાાા
૧૬	,,	રૂ ૧)
૨૦	,,	રૂ ૧ા
૨૪	,	રૂ ૧ાા
૨૮	,,	રૂ ૧ાાા
૩૨	,,	રૂ. ૨)
૩૬	,,	રૂ. ૨ા
૪૦	,,	રૂ. ૨ાા
૪૪	,,	રૂ. ૨ાાા
૪૮	,,	રૂ. ૩)
૫૨	,,	રૂ. ૩ા
૫૬	,,	રૂ. ૩ાા
૬૦	,,	રૂ. ૩ાાા
૬૪	,,	રૂ. ૪)
૬૮	,,	રૂ ૪ા
૭૨	,,	રૂ ૪ાા
૭૬	,,	રૂ ૪ાાા
૮૦	,,	રૂ ૫)
૮૪	,,	રૂ ૫ા
૮૮	,,	રૂ ૫ાા
૯૨	,,	રૂ ૫ાાા
૯૬	,	રૂ ૬)
૧૦૦	,,	રૂ ૬ા
૨૦૦	,,	રૂ ૧૨ાા
૩૦૦	,	રૂ.૧૮ાાા
૪૦૦	,,	રૂ ૨૫)
૫૦૦	,,	રૂ ૩૧ા
૬૦૦	,,	રૂ ૩૭ાા
૭૦૦	,,	રૂ ૪૩ાાા
૮૦૦	,,	રૂ ૫૦
૯૦૦	,,	રૂ.૫૬ા
૧૦૦૦	,,	રૂ ૬૨ાા

આ ધાતો મુજબ ઉપઉપ-આના, ઉપઆના, વીસવાસી, બદામ, વાલ અને મણની ધાતો છોકરાઓ પાસે ઉપજાવવી.

૧૬ આના=૧ રૂપીઓ.
૧૬ ઉપઉપઆના=૧ ઉપઆનો
૧૬ ઉપઆના=૧ આનો
૧૬ કાંચીપાઇ=૧ પાઇ.
૧૬ વીસવસી=૧ બદામ
૧૬ બદામ=૧ દોકડો
૧૬ વાલ=૧ ગદિઆણો
૧૬ મણ=૧ માણી

ધાતો સવળી તથા અવળી શીખવવી.

૧૩) સાડાસાતનો પા

૭॥	નો	૦।
૧૫	નો	૦॥
૨૨॥	નો	૦॥।
૩૦	નો	૧
૩૭॥	નો	૧।
૪૫	નો	૧॥
૫૨॥	ના	૧॥।
૬૦	ના	૨
૬૭॥	ના	૨।
૭૫	ના	૨॥
૮૨॥	ના	૨॥।
૯૦	ના	૩
૯૭॥	ના	૩।
૧૦૫	ના	૩॥
૧૧૨॥	ના	૩॥।
૧૨૦	ના	૪
૧૨૭।	ના	૪।
૧૩૫	ના	૪॥
૧૪૨॥	ના	૪॥।
૧૫૦	ના	૫

આ આંક મણની ગાલ્લી તથા દિવસના મહીના કરવામાં અને વ્યાજના હિસાબમાં ખાસ ઉપયોગી છે.

૧૪) ૧૬×૧=થી ૧૬×૨૦= સુધી મોઢે કરવાથી આનાના રૂપીઆ, ઉપઆનાના આના, વીસવાસીની બદામ; બદામના દોકડા, અધોળના શેર, અઢી-શેરના મણ, પાયલીના ફરા; દ્રામના ઔંસ, વાલના ગદિઆ-ણા; મણની કળશી, ઔંસના પૌંડ અને ચોરસ આનાના ગુંઠા કરવા સુગમ પડશે.

ઉદાહરણ-૧૪૪ આના, ઉપઉપઆના, ઉપઆના, વીસ-વાસી, બદામ, વાલ અને મણ-ના; રૂપીઆ, ઉપઆના, આના, બદામ, દોકડા, ગદિઆણા ને કળશી કેટલી ?

૧૪૪મા ૧૬ નવવાર છે. માટે ૯ રૂપીઆ, ૯પઆના, અના, બદામ, દોકડા, ગદિઆણા ને કળશી જવાબ.

૧૫) ૧૨×૧ થી ૧૨×૨૦ = સુધી મોઢે કરવાથી પાઈના આના, નગના ડઝન, ડઝનના ગ્રોસ; મણની માણી, મહીનાના વર્ષ, આંગળના વેંત, ઇંચના ફુટ, માસાના તોલા અને ઔંસ ટ્રોયના પૌંડ કરવા સુગમ પડશે.

ઉદાહરણ—૧૪૪ પાઈ, નંગ, ડઝન, મણ, મહીના, આંગળ, ઇંચ, માસા, અને ઔંસ ટ્રોયના; આના, ડઝન, ગ્રોસ, માણી, વર્ષ, વેંત, ફુટ, તોલા અને પૌંડ ટ્રોય કેટલા?

૧૪૪મા ૧૨ બારવાર છે માટે ૧૨ આના, ડઝન, ગ્રોસ, માણી, વર્ષ, વેંત, ફુટ, તોલા અને ટ્રોય પૌંડ જવાબ.

રૂપીઆભારના અઘોળ કરવાની સહેલી રીત.

૧ા રૂપીઆભારને ાા અઘોળ થાય છે. માટે જે રૂપીઆભાર સવાયાંના આકમા આવે તેના અઘોળા થઇ શકે રૂપીઆભારમા જેટલી વખત સવા હોય તેના અર્ધા કરવાથી અઘોળ થાય તેજ મુજબ શેરની અઢીશેરી એ થાય

ઉદાહરણ—૨૭ાા રૂપીઆભારના અઘોળા કેટલા? ૨૭ા–૧ા= ૨૨) ૨૨÷૨=૧૧ અઘોળ

૧૭) સુરતી પૈસાની ઘાત.

૧ા સુરતી પૈસાનો	રૂા.	૦)૦ા
૨ા	,, રૂા.	૦)૦ાા
૩ાા	,, રૂા	૦)૦ાાા
૫	,, રૂા	૦)-
૧૦	,, રૂા.	૦)=
૧૫	,, રૂા	૦)≡
૨૦	,, રૂા.	૦ા
૨૫	,, રૂા.	૦ા-
૩૦	,, રૂા.	૦ા=
૩૫	,, રૂા.	૦ા≡
૪૦	,, રૂા.	૦ાા
૪૫	,, રૂા.	૦ાા-

૫૦	પૈસાના	રૂ. ૦॥=
૫૫	,,	રૂ ૦॥≡
૬૦	,,	રૂ. ૦॥।
૬૫	,,	રૂ. ૦॥.-
૭૦	,,	રૂ. ૦।॥=
૭૫	,,	રૂ ૦॥≡
૮૦	,,	રૂ ૧)
૮૫	,,	રૂ ૧)-
૯૦	,,	રૂ ૧)=
૯૫	,,	રૂ ૧)≡
૧૦૦	,,	રૂ ૧।
૨૦૦	,,	રૂ. ૨।
૩૦૦	,,	રૂ ૩॥
૪૦૦	,,	રૂ ૫)
૫૦૦	,,	રૂ ૬।
૬૦૦	,,	રૂ. ૭॥
૭૦૦	,,	રૂ ૮॥
૮૦૦	,,	રૂ. ૧૦)
૯૦૦	,,	રૂ. ૧૧।
૧૦૦૦	,,	રૂ. ૧૨॥

સુરતી પૈસાનું નાણાનું કરવાની રીત

પૈસાનો જમણી તરફનો એટલે એકમનો અંક કાપી નાખવો. બાકી રહેલા દશકને બે એ ગુણવાથી આના આવશે અને કાપેલા એકમ જેટલા સુરતી પૈસા બેએ ગુણવાથી આના આવે તેનું કારણ એ છે કે દશ પૈસાના બે આના થાય છે, માટે દશક સુરતી પૈસાને બેએ ગુણવાથી આના આવે.

ઉદાહરણ—૧૪૫ સુરતી પૈસનું નાણું શું? ૧૪૫માંથી ૫ ચોકો કાપી નાખ્યો. બાકી ૧૪ દશક રહ્યા તેને બેએ ગુણવાથી ૨૮ આના આવ્યા. માટે ૨૮ આના ને ૫ પૈસા જવાબ એટલે ૨૮ આના=રૂ. ૧॥।- જવાબ

મનોયત્ન ૧

૧) નીચેના ઉપઉપઆના, ઉપઆના, વીસવાસી, બદામ, વાલ, મણ, અધોળ, અઢીશેરી, પાયલી દ્રામ, ઔંસ અને ચોરસ આનાની કિમત કહો.

૭૨, ૯૬, ૧૯૨, ૨૨૪, ૩૦૪

૨)૪૩॥ ૭૬।, ૧૨॥, ૬૭॥, ૮૦ રૂપીઆભારના અધોળા અને શેરની અઢીશેરી કરો.

૩)૪૨॥, ૫૫, ૯૭॥, ૧૪૬।, ૩૫૮, ૨૭૬, ૪૨૩, ૬૨૯, પાઉંભાર સુરતી પૈસાનુ નાણુ કહો.

૪) ૧૫, ૩૭, ૪૮, ૭૫, ૧૪।, ૨૫॥, ૩૭॥, નો વર્ગ કરો.

૫) ૦। રૂપીઆથી ૨॥ રૂપીઆ સુધીનો વર્ગ બોલો.

પૂર્ણાંક તથા દેશી અપૂર્ણાંકના સરવાળા, બાદબાકી, ગુણાકાર ભાગાકર તથા વર્ગ કરવાની સહેલી રીતે.

૧) કોઇ રકમમાં ૧૦, ૨૦, ૩૦, વગેરે પુરા દશક ઉમેરવા અથવા બાદ કરવા હોય તો દશકમાં ૧, ૨, ૩, વગેરે ઉમેરવા અથવા બાદ કરવા. જેમકે ૭૨+૪૦=૧૧૨. ૭૨-૪૦=૩૨.

૨) કોઇ રકમમાં પુરા દશકથી વધારે ઉમેરવા અથવા બાદ કરવા હોય તો પહેલી રકમમાં પહેલા પુરા દશક ઉમેરવા અથવા બાદ કરવા અને પછી વધારાના ઉમેરવા અથવા બાદ કરવા. ૫૨+૨૫=૫૨ ને, ૨૦=૭૨ ને ૫=૭૭. ૫૨-૨૫, ૫૨-૨૦=૩૨, તેમાંથી ૫ બાદ કર્યા તો ૨૭

૩) કોઇ રકમમા તેજ રકમ ઉમેરવી હોય તો દુ કરવા. જેમકે ૩૬+૩૬=૭૨. ૩૬×૨=૭૨.

૪) દેશી અપૂર્ણાંકમા દેશી અપૂર્ણાંક ઉમેરવા હોય તો પહેલી રકમમા પૂર્ણાંક ઉમેરવા પછી બીજી રકમની પાણો ઉમેરવી જેમકે ૧૩ાા+૪ાાા= ૧૩ાા+૪=૧૭ાા. ૧૭ાા+૦ાાા=૧૮ાા

૫) કોઇ રકમને ૧૦, ૧૦૦, ૧૦૦૦એ ગુણવા હોય તો તે રકમ પર એક, બે, ત્રણ મીડાં ચઢાવવાં જેમકે ૫×૧૦ =૫૦. ૫×૧૦૦=૫૦૦. ૫×૧૦૦૦=૫૦૦૦.

૬) કોઇ રકમને ૨૦, ૩૦, ૪૦ વગેરેએ ગુણવા હોય તો તે રકમને ૨, ૩, ૪એ ગુણી મીડુ ચઢાવવુ પણ ૨૦૦, ૩૦૦, ૪૦૦ વગેરેએ ગુણવા હોય તો બે મીડાં ચઢાવવાં.

૭) કોઈ રકમને દશે ગુણવા હોય ને તે રકમ પૂર્ણાંક હોય તો તે ઉપર મીડું ચઢાવવુ. પણ છેડે એક પાણ હોય તો ૨ાા, બે પાણ હોયતો ૫, ત્રણ પાણ હોય તો ૭ાા મૂકવા. જેમકે ૨૬ા, ૨૭ાા, ૭૮ાાાને ૧૦એ ગુણો. પહેલીમાં છેડે એક પાણ, બીજીમાં બે

પ૦૩૧

પાણુ અને ત્રીજીમાં ત્રણ પાણ છે માટે ૨૬૨॥, ૩૭૫, ૭૮૭॥.

૮) કોઇ રકમને ૨॥, ૫, ૭॥એ ગુણવા હોય તો. ૦।, ૦॥, ૦।।।એ ગુણવા એટલા દશક. કારણ કે ૨॥=૦। દશક, ૫=૦॥ દશક, ૭॥ =૦।।। દશક છે.

૯) કોઇ રકમને ૧૦૦એ ગુણવા હોય તો પૂર્ણાંક હોય તો તે ઉપર બે મીડાં ચટાવવાં. પણ છેડે એક પાણ હોય તો પાણને બદલે ૨૫, બે પાણને બદલે ૫૦ અને ત્રણ પાણને બદલે ૭૫ મુકવા.

૧૦) કોઇ રકમને ૨૫, ૫૦, ૭૫, ૧૨૫એ ગુણવાં હોય તો ૦।, ૦॥, ૦।।।, ૧।એ ગુણવા એટલા સેંકડા, કારણ કે ૨૫=૦। સો, ૫૦=૦॥ સો, ૭૫=૦।।। સો, ૧૨૫=૧। સો છે.

૧૧) કોઇ સખ્યાને ૦। એ ભાગવા હોય તો ૪એ ગુણવા, અને ૦॥એ ભાગવા હોય તો ૨ એ ગુણવા જેમકે ૩૭÷૦। તો ૩૭×૪=૧૪૮, ૩૭÷૦॥ તો ૩૭×૨=૭૪.

૧૨) પૂર્ણાંક સંખ્યાના વર્ગ કરવાની સહેલી રીત. ગુણકની રકમમા જે એકમ હોય તે ગુણ્યમાં મેળવી દઇને તે બંને રકમોનો ગુણાકાર કરવો; અને પછી તેમાં ગુણ્ય ને ગુણકના એકમનો ગુણાકાર ઉમેરવો. જેમકે

૧૯નો વર્ગ કરો.

૧૯	૯	૧૯	૧
+૯	×૯	+૧	×૧
૨૮	૮૧	૨૦	૧
×૧૦		×૧૮	
૨૮૦		૩૬૦	
+૮૧		+૧	
.		.	

૧૩) પાણાવાળી સંખ્યાના વર્ગ કરવાની સહેલી રીત.

ગુણકની રકમમાં જે પાણા હોય તે ગુણ્યમાં મેળવી દઇને તે બને રકમોનો ગુણાકાર કરવો; અને પછી તેમાં ગુણ્ય ને ગુણકની પાણાનો ગુણાકાર ઉમેરવો. જેમકે ૭। અને ૭॥નો વર્ગ કરો.

```
  ૭।     ૦।
 +૦।    ×૦।
 ----   ----
  ૭॥    ૦)-
 ×૭
 ----
  ૫૨॥
 +૦)-
 ------
 ૫૨॥-
```

```
  ૭॥     ૦॥
 +૦॥   × ૦॥
 ----   ----
  ૮     ૦)-
 ×૭॥
 ----
  ૬૦
 +૦)-
 ----
 ૬૦)-
```

રૂ ૦। નો વર્ગ રૂ. ૦)-
રૂ ૦॥ ,, રૂ. ૦।
રૂ. ૦।॥ ,, રૂ. ૦॥-
રૂ ૧ ,, રૂ. ૧
રૂ. ૧। ,, રૂ. ૧॥-
રૂ. ૧॥ ,, રૂ. ૨।
રૂ. ૧।॥ ,, રૂ. ૩)-
રૂ. ૨ ,, રૂ. ૪
રૂ ૨। ,, રૂ. ૫)-
રૂ. ૨॥ ,, રૂ. ૬।

૧૪) પાણાના ગુણાકાર

રૂ. ૦।×૦।=રૂ. ૦)-
રૂ. ૦॥×૦।=રૂ. ૦)=
રૂ. ૦।॥×૦।=રૂ. ૦)≡
રૂ. ૦।×૦॥=રૂ. ૦)=
રૂ. ૦॥×૦॥=રૂ ૦।
રૂ. ૦।॥×૦॥=રૂ, ૦।=
રૂ ૦।×૦।॥=રૂ, ૦)≡
રૂ. ૦॥×૦।॥=રૂ. ૦।=
રૂ. ૦।॥×૦।॥=રૂ. ૦॥-
રૂ ૦)૦।×૦।=રૂ. ૦)૦)-
રૂ. ૦)૦॥×૦।=રૂ. ૦)૦)=
રૂ. ૦)૦।॥×૦।=રૂ ૦)૦)≡
રૂ. ૦)૦।×૦॥=રૂ. ૦)૦)=
રૂ. ૦)૦॥×૦।=રૂ. ૦)૦।
રૂ. ૦)૦।॥×૦॥=રૂ. ૦)૦।=
રૂ. ૦)૦।×૦।॥=રૂ, ૦)૦)≡
રૂ. ૦)૦॥×૦॥=રૂ. ૦)૦।=
રૂ. ૦)૦।॥×૦।॥=રૂ. ૦)૦॥-

પ્રકરણ ૨ જું.

ગુણોત્તરની સમજ.

એક સખ્યા બીજી સખ્યાથી કેટલા ગણી છે અથવા બીજીનો કેટલામો ભાગ છે એ બતાવનારી ત્રીજી સખ્યાને તે બે સખ્યાનું ગુણોત્તર કહે છે જેમ ૨૪ એ ૬ થી ૪ ગણી છે, માટે ૨૪ અને ૬નુ ગુણોત્તર ૪, ૬ એ ૨૪નો $\frac{૧}{૪}$ ભાગ છે માટે ૬ અને ૨૪નુ ગુણોત્તર $\frac{૧}{૪}$ $\frac{૨}{૭}$ અને $\frac{૮}{૨૧}$ નુ

$$\text{ગુણોત્તર}\quad \frac{૨}{૭}-\frac{૮}{૨૧}=\frac{\overset{૧}{\cancel{૨}}}{૭}\times\frac{\overset{૩}{\cancel{૨૧}}}{\underset{૪}{\cancel{૮}}}=\frac{૩}{૪}\ \text{છે}$$

એકજ જાતની કોઇ બે સખ્યાઓનો મુકાબલો બે રીતે થઇ શકે

૧. એક સખ્યા બીજીથી કેટલી વત્તી અથવા ઓછી છે એમ કહીને

૨ એક સખ્યા બીજીથી કેટલા ગણી છે, અથવા બીજીનો કેટલામો ભાગ છે એમ કહીને

જેમ ૨૪ અને ૬ એ બે સંખ્યાઓ લીધી તો પહેલી રીતે ૨૪ એ ૬ થી ૧૮ વધારે છે અથવા ૬ એ ૨૪ થી ૧૮ ઓછી છે એમ કહેવાય, અને બીજી રીતે ૨૪ એ ૬થી ચાર ગણી છે અથવા ૬ એ ૨૪નો ૪થો ભાગ છે એમ કહેવાય પહેલી રીતમાં બે સખ્યાની બાદબાકી કરવી પડે છે, અને બીજી રીતમાં પહેલીને બીજીએ ભાગવી પડે છે. ગુણોત્તર કાઢવામાં આ બીજી રીતેજ મુકાબલો કરી શકાય છે એટલે ૨૪ એ ૬ થી ૪ ગણા છે અથવા ૬એ ૨૪નો ૪થો ભાગ છે એ યાદ રાખવું.

ગુણોત્તર હમેશાં બે એકજ જાતની સંખ્યાઓ વચ્ચે નીકળી શકે છે. જેમકે ૧૨ કેરી ૪ કેરીથી કેટલા ગણી છે એમ કહી શકાય પરતુ ૧૨ મણ ૪ કેરીથી કેટલા ગણા છે એમ કહેવાય નહિ

કોઇ બે સખ્યાનું ગુણોત્તર કાઢવાને પહેલી સંખ્યાને બીજી સંખ્યાએ ભાગવી પડે છે તે ઉપરથી સમજાય છે કે અપૂર્ણાંકના અશ અને છેદ વચ્ચે જે સબંધ છે તેવોજ સંબંધ બે સખ્યાના ગુણોત્તર વચ્ચે છે.

હવે અપૂર્ણાંકના અંશ અને છેદને એકજ રકમે ગુણવાથી અથવા ભાગવાથી કિંમતમાં ફેર પડતો નથી, તેમજ જે બે સખ્યાનુ ગુણોત્તર કાઢવુ હોય તે બે સંખ્યાઓને પણ એકજ રકમે ગુણવાથી અથવા ભાગવાથી કિમતમાં ફેર પડતો નથી જેમ ૩ અને ૪ એ બેનું ગુણાત્તર $\frac{૩}{૪}$ છે. હવે ૩ને ૪એ ગુણ્યા અને ૪ને પણ ચારે ગુણ્યા તો ૧૨ અને ૧૬ એ બે સંખ્યાઓ થઇ તો એ બે સખ્યાનું ગુણોત્તર $\frac{૧૨}{૧૬}$ અથવા $\frac{૩}{૪}$ એ એકનું એકજ છે

૩ને ૪એ ભાગવાથી $\frac{૩}{૪}$ અને ૪ને ૪એ ભાગવાથી ૧. એટલે $\frac{૩}{૪}$ ને ૧ એ બે સંખ્યાઓ થઇ તો એ બે સખ્યાઓનુ ગુણોત્તર પણ $\frac{૩}{૪}$જ છે

બે એકજ જાતની રકમો વચ્ચે ગુણોત્તર નીકળી શકે છે. પરિમાણની જાત એકજ હોય પણ રૂપ જુદાં હોય તો બંનેને એક રૂપમાં લાવીને ગુણોત્તર કાઢવું. જેમકે રૂપીઆ, આના; મણ, શેર; ગજ, તસુ; કલાક; સેકંડ.

ઉપરના ચારે જોડકામાં બબ્બે પરિમાણો એકજ જાતનાં છે, પણ એકજ રૂપમાં નથી. માટે રૂપીઆને આનાનું ગુણોત્તર કાઢવું હોય તો બંનેને એકજ નામનું (રૂપીઆ, આના, પાઇ, દોકડાનુ) રૂપ આપવું.

વિશેષ સખ્યાને વિશેષ સંખ્યાએ ભાગવાથી જવાબ સાદી સખ્યા આવે છે માટે જુદાં જુદાં વિવિધ પરિમાણો અથવા એકજ જાતની વિશેષ સખ્યાનુ ગુણોત્તર સાદી સંખ્યાજ આવે છે જેમ ૫ મણ ને ૧૫ મણનું ગુણોત્તર ૫/૧૫ મણ નહિં પણ ૧/૩ સાદી સખ્યા છે.

ચારે પરિમાણોના ગુણોત્તરો

રૂપીઆ ને બે આનીનું ૮
,, ,, ૧૨॥ દોકડાનુ ૮
,, ,, ૧૦ સુરતી પૈસાનુ ૮
,, ,, ૧૦ દોકડાનું ૧૦
,, ,, ૮ સુરતી પૈસાનું ૧૦
,, ,, ૧ આનો ૪ પાઇનુ ૧૨
,, ,, ૧ આનાનું ૧૬
,, ,, ૬। દોકડાનુ ૧૬
,, ,, ૫ સુરતી પૈસાનુ ૧૬
,, ,, ૫ દોકડાનુ ૨૦
,, ,, ૪ સુ. પૈસાનું ૨૦
,, ,, ૮ પાઇનું ૨૪
,, ,, ૮/૧૫ આનાનુ ૩૦
,, ,, ૮/૩ સુ. પૈસાનુ ૩૦
,, ,, ૧૦/૩ દોકડાનુ ૩૦
,, ,, ૬ પાઇનું ૩૨
,, ,, ૨॥ દોકડાનું ૪૦
,, ,, ૨ સુ. પૈસાનું ૪૦
,, ,, ૪ પાઇનું ૪૮

રૂપીઆ ને ૧ પૈસાનું ૬૪
,, ,, ૩ પાઇનું ૬૪
,, ,, ૨૫ બદામનું ૬૪
,, ,, ૪ ઉપઆનાનુ ૬૪
,, ,, ૨ પાઇનુ ૯૬
,, ,, ૧ દોકડાનું ૧૦૦
,, ,, ૫/૬ દોકડાનું ૧૨૦
,, ,, ૨/૩ સુ. પૈસાનું ૧૨૦
,, ,, ૨/૧૫ આનાનુ ૧૨૦
,, ,, ૫/૧૨ દોકડાનુ ૨૪૦
,, ,, ૧/૩ સુ પૈસાનું ૨૪૦
,, ,, ૧/૧૫ આનાનું ૨૪૦
,, ,, ૧ ઉપઆનાનું ૨૫૬
,, ,, ૦॥। પાઇનુ ૨૫૬
,, ,, ૫ બદામનું ૩૨૦
,, ,, ૦। સુ. પૈસાનું ૩૨૦
,, ,, ૨/૪૫ આનાનુ ૩૬૦
,, ,, ૨/૯ સુ પૈસાનું ૩૬૦
,, ,, ૫/૧૮ દોકડાનું ૩૬૦

આનો ને દોઢ પાઈનું ૮	આનો ને ૨/૪૫. ઉપઆનાનું ૩૬૦
,, ,, ૨ ઉપઆનાનુ ૮	,, ,, ૫/૧૮ બદામનું ૩૬૦
,, ,, ૧૨॥ બદામનુ ૮	પૌંડ ને ૨॥ શિ નુ ૮
,, ,, ૧૦ બદામનુ ૧૦	,, ,, ૨ શિ નું ૧૦
,, ,, ০॥ સુ. પૈસાનુ ૧૦	,, ,, ૧ શિ ૮ પેન્સનુ ૧૨
,, ,, ૧ પાઇનુ ૧૨	,, ,, ૧। શિ નુ ૧૬
,, ,, ૧ ઉપઆનાનું ૧૬	,, ,, ૧ શિ નુ ૨૦
,, ,, ૬। બદામનું ૧૬	,, ,, ૧૦ પેન્સનું ૨૪
,, ,, ૫ બદામનુ ૨૦	,, ,, ૮ પેન્સનુ ૩૦
,, ,, ০। સુ પૈસાનુ ૨૦	,, ,, ૭॥ પેન્સનુ ૩૨
,, ,, ০॥ પાઇનુ ૨૪	,, ,, ૬ પેન્સનુ ૪૦
,, ,, ૮/૧૫ ઉપઆનાનુ ૩૦	,, ,, ૫ પેન્સનુ ૪૮
,, ,, ૧૦/૩ બદામનું ૩૦	,, ,, ૩॥। પેન્સનું ૬૪
,, ,, ০॥ ઉ.આનાનું ૩૨	,, ,, ૨॥ પેન્સનું ૯૬
,, ,, ૨॥ બદામનું ૪૦	,, ,, ૧ ૨/૫ પેન્સનુ ૧૦૦
,, ,, ০। પાઇનુ ૪૮	,, ,, ૨ પેન્સનું ૧૨૦
,, ,, ০। ઉપઆનાનું ૬૪	,, ,, ૧ પેનીનું ૨૪૦
,, ,, ૨૫ વીસવાસીનું ૬૪	,, ,, ૩॥। ફાર્ધિંગ ૨૫૬
,, ,, ૧/૮ પાઇનુ ૯૬	,, ,, ০॥। પેનીનું ૩૨૦
,, ,, ૧ બદામનુ ૧૦૦	,, ,, ૮/૩ ફાર્ધિંગનું ૩૬૦
,, ,, ૫/૬ બદામનુ ૧૨૦	શિલિંગ ને ૧॥ પેન્સનું ૮
,, ,, ૨/૧૫ ઉ. આનાનુ ૧૨૦	,, ,, ૬/૫ પેન્સનુ ૧૦
,, ,, ૫/૧૨ બદામનુ ૨૪૦	,, ,, ૧ પેન્સનું ૧૨
,, ,, ૧/૧૫ ઉ આનાનુ ૨૪૦	,, ,, ০॥। પેનીનું ૧૬
,, ,, ૧ ઉ.ઉ.આનાનું ૨૫૬	,, ,, ૩/૫ પેનીનુ ૨૦
,, ,, ૫ વીસવાસીનુ ૩૨૦	,, ,, ૨ ફાર્ધિંગનુ ૨૪

શિલિંગને		$\frac{૨}{૫}$	પેનીનુ	૩૦
,,	,,	૧॥	ફાર્ધિંગનું	૩૨
,,	,,	$\frac{૩}{૧૦}$	પેનીનુ	૪૦
,,	,,	૧	ફાર્ધિંગ	૪૮
,,	,	૦॥	ફાર્ધિંગ	૫૪
,,	,,	૦॥	ફાર્ધિંગ	૯૬
,,	,,	$\frac{૩}{૨૫}$	પેનીનુ	૧૦૦
,,	,,	$\frac{૧}{૧૦}$	પેનીનુ	૧૨૦
,,	,,	$\frac{૧}{૨૦}$	પેનીનુ	૨૪૦
,,	,,	$\frac{૩}{૧૬}$	ફાર્ધિંગનુ	૨૫૬
,,	,,	$\frac{૩}{૮૦}$	પેનીનું	૩૨૦
,,	,,	$\frac{૧}{૩૦}$	પેનીનું	૩૬૦

માણી	ને	૬	મણનું	૨
,,	,,	૪	,,	૩
,,	,,	૩	,,	૪
,,	,,	૨	,,	૬
,,	,,	૧॥	,,	૮
,,	,,	૧	,,	૧૨

આ મુજબ ગ્રોસ, ડઝન, વર્ષ, વેંત, ફુટ, તોલા અને પૌંડ ટ્રોયનું ગુણોત્તર કઢાવવું

ધા	ને	૧૨	તાવનું	૨
,,	,,	૮	,,	૩
,,	,,	૬	,,	૪
,,	,,	૪	,,	૬
ધા	ને	૩	તાવનું	૮
,,	,,	૨	,,	૧૨
,,	,,	૧॥	,,	૧૬
,,	,,	૧	,,	૨૪

એજ મુજબ ભાર, ગજ, ટાંક, પેનીવેટ, લીંગ ને હાથનું ગુણોત્તર કઢાવવુ.

ઘડી	ને	૨૪	શેરનુ	૨
,,	,,	૧૬	,,	૩
,,	,,	૧૨	,,	૪
,,	,,	૮	,,	૬
,,	,,	૬	,,	૮
,,	,,	૪	,,	૧૨
,,	,,	૩	,,	૧૬
,,	,,	૨	,,	૨૪
,,	,,	૧॥	,,	૩૨
,,	,,	૧	;,	૪૮

એ મુજબ ગદિઆણાનું ગુણોત્તર કઢાવવુ.

તોલો	ને	૪૮	રતીનું	૨
,,	,,	૩૨	,,	૩
,,	,,	૨૪	,,	૪
,,	,,	૧૬	,,	૬
,,	,,	૧૨	,,	૮
,,	,,	૮	,,	૧૨

તોલો	ને	૬	રતીનું	૧૬
,,	,,	૪	,,	૨૪
,,	,,	૩	,,	૩૨
,,	,,	૨	,,	૪૮
,,	,,	૧ાા	,,	૬૪
,,	,,	૧	,,	૯૬
ખાંડી	ને	૧૦	મણનું	૨
,,	,,	૫	,,	૪
,,	,,	૪	,,	૫
,,	,,	૨ાા	,,	૮
,,	,,	૨	,,	૧૦
,,	,,	૧	,,	૨૦

એ મુજબ વીંઘા, વસા, કોડી, રીમ, ભાર, ટન, સ્ક્રુપલ, ઔંસ, અને હાથનું ગુણોત્તર કઢાવવું.

મણ	ને	૨૦	શેરનું	૨
,,	,,	૧૦	,,	૪
,,	,,	૮	,,	૫
,,	,,	૫	,,	૮
,,	,,	૪	,,	૧૦
,,	,,	૩ાા	,,	૧૬
,,	,,	૨	,,	૨૦
,,	,,	૧ા	,,	૩૨
,,	,,	૧	,,	૪૦

એ મુજબ શેર, એકર, ૪૦ મણનો મુડો, ફર્લાંગ, ને રૂડનું ગુણોત્તર કઢાવવું.

સેંકડો	ને	૫૦	નંગ	૨
,,	,,	૨૫	,,	૪
,,	,,	૨૦	,	૫
,,	,,	૧૨ાા	,,	૮
,,	,,	૧૦	,,	૧૦
,,	,,	૬ા	,,	૧૬
,,	,,	૫	,,	૨૦
,,	,,	૪	,,	૨૫
,,	,,	૨ાા	,,	૪૦
,,	,,	૨	,,	૫૦
,,	,,	૧	,,	૧૦૦

એ મુજબ ૧૦૦ મણના મુડાનું ગુણોત્તર કઢાવવું.

હજાર	ને	૫૦૦	નંગનું	૨
,,	,,	૨૫૦	,,	૪
,,	,,	૨૦૦	,,	૫
,,	,,	૧૨૫	,,	૮
,,	,,	૧૦૦	,,	૧૦
,,	,,	૬૨ાા	,,	૧૬
,,	,,	૫૦	,,	૨૦
,,	,,	૪૦	,,	૨૫
,,	,,	૨૫	,,	૪૦
,	,,	૨૦	,,	૫૦
,,	,,	૧૨ાા	,,	૮૦
,,	,,	૧૦	,,	૧૦૦

મહીનો	ને	૧૫	દિવસનું	૨
,,	,,	૧૦	,,	૩
,,	,,	૭॥	,,	૪
,,	,,	૬	,,	૫
,,	,,	૫	,,	૬
,,	,,	૩॥	,,	૮
,,	,,	૩	,,	૧૦
,,	,,	૨॥	,,	૧૨
,,	,,	૨	,,	૧૫
,,	,,	૧॥	,,	૨૦
,,	,,	૧।	,,	૨૪
,,	,,	૧	,,	૩૦

એ મુજબ ગાલ્લીનું ગુણોત્તર કહાવવું.

મનોયત્ન. ૨.

નીચેના પરિમાણોનું ગુણોત્તર કહો.

૧) ૮ ને ૪.
૨) ૬ ને ૮
૩) ૫ ને ૨૫.
૪) ૨૫ ને ૫.
૫) ૦॥। ને ૦।.
૬) ૦। ને ૦॥।.
૭) ૦॥ ને ૦।'.
૮) $\frac{૫}{૮}$ ને $\frac{૧}{૧૬}$.
૯) $\frac{૨}{૬}$ ને $\frac{૧૪}{૬}$.
૧૦) માણી ને મણ.
૧૧) વેંત ને આંગળ.
૧૨) પેનીવેટ ને ગ્રેન.
૧૩) ઘડી ને ભાર.
૧૪) સેકડો ને નગ.
૧૫) ૦॥ ગ્રેન ને પેનીવેટ.
૧૬) ગાલ્લી ને ૦। મણ
૧૭) ૪ શેર ને માણી.
૧૮) ૮ શેર ને ભાર.
૧૯) દિવસ ને વર્ષ.
૨૦) વર્ષ ને દિવસ.
૨૧) ડઝન ને નગ.
૨૨) દિવસ ને મહીનો.
૨૩) ટન ને હંડ્રવેટ.
૨૪) હંડ્રવેટ ને ટન.
૨૫) પચ્ચે ને રૂડ.
૨૬) ૩ આના ને ૩ રૂપીઆ.
૨૭) ૦॥ મણ ને ૦॥ શેર
૨૮) ૨ તોલા ને ૨ રતી
૨૯) ૫ દોકડા ને ૫ બદામ.
૩૦) ૦॥। શેર ને ૦। શેર.
૩૧) ૩ પૌંડ ને ૨ શિલિંગ.
૩૨) અઢીશેરી ને મણ.
૩૩) ગુઠો ને એકર.
૩૪) અડધોપૌંડ ને પેની.
૩૫) દશ આના ને પાઈ.

૩૬) આનો ને દોઢ પાઇ
૩૭) ગજ ને ૨ તસુ.
૩૮) ૨ તસુ ને ગજ
૩૯) ઘા ને દોઢ રીમ
૪૦) પાવલું ને પાઇ
૪૧) ૦।।। રૂપીઓ ને ૧૨।। દોકડા
૪૨) ૦।। આનો ને ૬। બદામ
૪૩) દશ શેરી ને ગાલ્લી
૪૪) ઔસટ્રોય ને પૌંડ
૪૫) ફરો ને પાયલી.
૪૬) ૧૦ ને ૧૦૦૦.
૪૭) ૧૨ પૌંડના શિલિંગ કેટલા?
૪૮) ૮ માણુના ભાર કેટલા?
૪૯) ૧૨ કળશીના મણ કેટલા?
૫૦) ૭ મેડીઆની કળશો કેટલી?
૫૧) ૨૪ રતીના વાલ કરો
૫૨) ૬। મણના અચ્છેરા કરો
૫૩) ૩ ગાલ્લીની ખાડી કેટલી?
૫૪) પોણા રૂપીઆના દોકડા કેટલા?

પ્રકરણ ૩ જું.

તમામ ગુણોત્તરમાં લાગુ પડતી કુંચી.

૧) ભારે ઉપરથી હલકાની કિંમત:—ભારે એકમની કિંમતને હલકા એકમથી જેટલા ગણાનું માગ્યુ હોય, તેટલાએ ગુણવા પછી તે ગુણાકારને ભારે એકમ અને હલકા એકમના ગુણોત્તરે ભાગવા ભાગાકાર ભારે એકમની કિમતની જાતનો આવશે. ભાગતા શેષ વધે તો તેને ઉતરતુ રૂપ આપી ગુણોત્તરે ભાગવા એ પ્રમાણે છેલ્લે સુધી ઉતરતુ રૂપ આપી ગુણોત્તરે ભાગવાથી જવાબ આવશે જેમકે રૂા ૩૭।। એ ગાલ્લી તો ૫ મણનુ શુ? ભારે એકમના ૩૭।। રૂ ને હલકા એકમના પરિમાણ ૫ મણે ગુણ્યા તો ૧૮૭।। થયા તેને ભારે એકમ ગાલ્લી અને હલકા એકમ મણ ના ગુણોત્તર ૩૦ એ ભાગ્યા તો રૂ. ૬। જવાબ આવ્યો.

૨) હલકા ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—હલકાની કિંમતને ભારે એકમના પરિમાણથી જેટલા ગણાનુ માગ્યું હોય

તેટલાએ ગુણવા પછી તે ગુણાકારને હલકા એકમની સંખ્યાએ ભાગવા પછી એ ભાગાકારને હલકા એકમ ને ભારે એકમના ગુણોત્તરે ભાગવાથી જવાબ હલકા એકમની કિંમતની જાતનો આવશે. જેમકે ૫ મણના ૬। રૂપીઆ તો ૨ ગાલીનું શું ?

હલકા એકમની કિમત ૬। રૂ ને ભારે પરિમાણ ૨ ગાલીએ ગુણ્યા તો ૧૨॥ થયા તેને હલકા પરિમાણ ૫ મણે ભાગ્યા, તો ૨॥ આવ્યા, તેને હલકા એકમ મણને ભારે એકમ ગાલ્લીના ૧/૩૦ ગુણોત્તરે ભાગ્યા તો રૂ ૭૫ જવાબ આવ્યો.

૬।×૨=૧૨॥÷૫=૨॥÷૧/૩૦=૭૫ રૂ જવાબ.

૩) કિંમતપરથી વજન કાઢવાની કુંચી:- જેટલું વજન આપ્યું હોય અને જેટલી કિમતનુ લેવું હોય તે બેનો ગુણાકાર કરવો. પછી એ ગુણાકારને આપેલી કિંમતે ભાગવાથી જવાબ આવશે

૧) ૩ રૂા નુ ૧। મણ તો ૧૨ રૂા નુ કેટલુ ?

૧।×૧૨=૧૫÷૩=૫ મણ, જવાબ.

૨) ૧૨ રૂા નું ૫ મણ તો ૩ રૂા નું કેટલુ ?

૫×૩=૧૫÷૧૨=૧। મણ જવાબ

૩) ૩ પૈસાનું ૭ શેર તો ૩ રૂા નું કેટલું ?

૭×૩=૨૧÷૩/૬૪=૪૪૮ શેર=૧૧ મણ ૮ શેર. જવાબ.

મનોયત્ન ૩.

૧) ૨૨॥ રૂ. એ કુંડી તો ૭ નંગનું ?

૨) ૪૫ રૂ. એ મહીનો તો ૭ દિવસનું ?

૩) ૨૦ રૂ એ તોલો તો ૩ વાલનું ?

૪) ૪૫ રૂ. એ વર્ષ તો ૨ માસનું ?

૫) ૨૫॥ રૂ એ ભાર તો ૭ મણનું ?

૬) ૩રાા રૂ એ ભાર તો ૭ ધડીનું ?
૭) ૧૫ મણના ૬ રૂપીઆ તો ખાંડીનુ શું ?
૮) ૯ ડઝનના ૪૦ાા રૂ. તો ગ્રોસનું શું ?
૯) ૭ મહીનાના ૧૭ રૂ તો ૭ વર્ષનુ શું ?
૧૦) રૂ ૨૮ એ ખાંડી તો રૂ. ૦ા≈ નુ ?
૧૧) રૂ. ૧ા≈ નુ ૧૦ શેર તો રૂા ૬ાાા≈ નું ?
૧૨) રૂ ૩૫ એ ખાંડી તો રૂ ૦)≈ાાા નુ ?
૧૩) રૂ. ૦)૦ાાા નું ૧૦ શેર તો રૂ. ૦ાાા નુ ?
૧૪) રૂ ૨૨ાા એ મહીનો તો ૫ા રૂ મા કેટલા દિવસ ?

પ્રકરણ ૪ થું.

૧૨ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

માણી ને મણ, ગ્રોસ ને ડઝન, ડઝન ને નગ, વર્ષ ને મહીનો; વેત ને આંગળ; ફુટ ને ઈંચ, તોલો ને માસો; પૌંડ ટ્રોય ને ઔંસ

માણીના મણ કેટલા ? ગ્રોસના ડઝન ? ડઝનના નગ ? વર્ષના મહીના ? વેંતના આંગળ ? ફુટના ઈંચ ? તોલાના માસા ? પૌંડ ટ્રોયના ઔંસ કેટલા ? જ. ૧૨. ત્યારે ઉપલાં પરિમાણોનું ગુણોત્તર શું? જ. ૧૨. એ પરિમાણોમાંથી ભારે પરિમાણ કહો. હલકાં કહો. હલકાં પરિમાણો ભારેના કેટલામા ભાગના છે? જ.૧૨ મા ભાગના ભારે હલકાથી કેટલા ગણા છે? જ.૧૨ ગણા. જો ભારે એકમ પરિમાણની કિંમત રૂ.૧ પડે તો હલકા એકમની કિંમત ભારેના કેટલામા ભાગની પડે ? જ. ૧૨ મા ભાગની. રૂપીઆનો બારમો ભાગ શું ? જ. ૧૬

પાઇ અથવા ⅟₁₆ આના. રૂપીઆથી કેટલા ગણી પાઇ આવી? જ. ૧૬ ગણી આના કેટલા ગણા આવ્યા? જ. ⅟₁₆ ગણા. પણ જો ભારે એકમની કિમત ૨ રૂ. પડે તો હલકા એકમની કિમત કેટલી પડે? જ ૩૨ પાઇ અથવા ⅟₁₆ આના. રૂપીઆથી કેટલા ગણી પાઈ આવી? જ. ૧૬ ગણી. આના કેટલા ગણા આવ્યા? ⅟₁₆ ગણા. ભારે એકમના રૂપીઆથી કેટલા ગણી પાઈ આપવી પડે છે? જ. ૧૬ ગણી. આના કેટલા ગણા આપવા પડે છે? જ ⅟₁₆ ગણા. માટે.

૧) ભારે એકમના રૂપીઆથી ૧૬ ગણી પાઈ અથવા ⅟₁₆ ગણા આના હલકા એકમની કિંમત પડે.

ભારે એકમ પરિમાણની કિંમત ૧ આનો પડે તો હલકા એકમની શી કિમત પડે? જ. ૧ પાઇ આનાથી કેટલા ગણી પાઇ આવી? જ. આના જેટલીજ. જો ભારે એકમની કિમત ૨ આના પડે તો હલકા એકમની શી કિમત પડે? જ. ૨ પાઇ આનાથી કેટલા ગણી પાઇ આવી? જ. આના જેટલીજ. ભારે એકમના આનાથી કેટલા ગણી પાઇ આપવી પડે છે? જ. આના જેટલીજ માટે

૨) ભારે એકમના આના જેટલીજ પાઈ હલકા એકમની કિંમત પડે.

એજ પ્રમાણે ભારે એકમની કિંમત ૧ પૈસો પડે તો હલકા એકમની કેટલી કિમત પડે? જ. ૦। પાઇ ૦ પૈસાથી કેટલા ગણી પાઇ આવી? જ. ૦। ગણી. ભારે એકમના પૈસાથી કેટલા ગણી પાઈ આપવી પડે? જ. ૦। ગણી. માટે

૩) ભારે એકમના પૈસાથી ૦। ગણી પાઈ હલકા એકમની કિંમત પડે.

ભારે એકમ પરિમાણની કિંમત ૧ પૌંડ પડે તો હલકા એકમની કિંમત કેટલી પડે? જ. પૌંડના ૧૨ મા ભાગ જે-

ટલી પૈંડનો ૧૨ મો ભાગ શું ? જ. ૨૦ પેન્સ અથવા $\frac{૫}{૩}$ શિલિંગ. પૈંડથી કેટલા ગણા પેન્સ પડે ? જ. ૨૦ ગણા. શિલિંગ કેટલા ગણી પડે ? જ $\frac{૫}{૩}$ ગણી. ભારે એકમના પૈંડથી કેટલા ગણા પેન્સ આપવા પડે ? જ. ૨૦ ગણા. શિલિંગ કેટલા ગણા આપવા પડે ? જ. $\frac{૫}{૩}$ ગણા. માટે

૪) ભારે એકમના પૈંડથી ૨૦ ગણા પેન્સ અથવા $\frac{૫}{૩}$ ગણા શિલિંગ હલકા એકમની કિંમત પડે.

ભારે એકમની કિંમત ૧ શિલિંગ પડે તો હલકા એકમની કિંમત કેટલી પડે ? જ. ૧ પેન્સ શિલિંગથી કેટલા ગણા પેન્સ પડે ? જ. શિલિંગ જેટલાજ. ભારે એકમના શિલિંગથી કેટલા ગણા પેન્સ આપવા પડે ? જ શિલિંગ જેટલાજ માટે

૫) ભારે એકમના શિલિંગ જેટલાજ પેન્સ હલકા એકમની કિંમત પડે.

ભારે એકમની કિંમત ૧ પેન્સ પડે તો હલકા એકમની કિંમત કેટલી પડે ? જ. પેન્સના ૧૨ મા ભાગ જેટલી પેન્સનો ૧૨ મો ભાગ શું ? જ. $\frac{૧}{૩}$ ફાર્ધિંગ પેન્સથી કેટલા ગણા ફાર્ધિંગ આવ્યા ? જ $\frac{૧}{૩}$ ગણા ભારે એકમના પેન્સથી કેટલા ગણા ફાર્ધિંગ આપવા પડે ? જ $\frac{૧}{૩}$ ગણા માટે

૬) ભારે એકમના પેન્સથી $\frac{૧}{૩}$ ગણા ફાર્ધિંગ હલકા એકમની કિંમત પડે

ભારે એકમપરથી હલકા એકમની કિંમત–

૧) રૂપીઆથી ૧૬ ગણી પાઇ અથવા $\frac{૪}{૩}$ ગણા આના. ૨) આના જેટલીજ પાઇ ૩) પૈસાથી ૦। ગણી પાઇ ૪) પૈંડથી ૨૦ ગણા પેન્સ અથવા $\frac{૫}{૩}$ ગણા શિલિંગ. ૫) શિલિંગ જેટલાજ પેન્સ. ૬) પેન્સથી $\frac{૧}{૩}$ ગણા ફાર્ધિંગ

૭) માણી ગ્રોસ, ડઝન, વર્ષ, વેંત, ફુટ, તોલો, પૈંડ ટ્રોયનો ભાવ જો રૂપીઆ કે આનામાં આપ્યો હોય અને તે રૂપીઆ કે આના પોણાંના આંકમાં આવતાં હોય તો તે ભાવને ૦ાા ભાગવાથી હલકા એકમની કિંમત આના કે ઉપઆના આવશે.

આગળ કુંચીઓ કઢાવી છે માટે નીચેના હિસાબ પૂછો.

રૂ ૧નું ૧ ડઝન તો ૧ નંગનું શું ? જ. ૧૬ પાઈ.
રૂ ૨નુ ૩ ડઝન તો ૩ નંગનું શુ ? જ. ૩૨ પાઇ
રૂ ૭નું ૧૦ ડઝન તો ૧૦ નંગનું શુ ? જ. ૧૧૨ પાઇ
રૂ ૦)=નુ ૧ ડઝન તો ૧ નંગનું શું ? જ. ૧ પાઇ
રૂ ૧)=નુ ૩ ડઝન તો ૩ નંગનુ શું ? જ ૧ાા આનો
૧ પૈસાનુ ૧ ડઝન તો ૧ નંગનુ શુ ? જ ૦ા પાઇ.
૩ પૈસાનુ ૨ ડઝન તો ૨ નંગનું શુ ? જ ૦ાા પાઇ
હવે રૂપીઆના ભાવ પરથી ભારેપરથી હલકાની કુંચી કઢાવો

***૮) રૂપીઆના ભાવપરથી ભારેપરથી હલકાની કિંમતઃ-**

૧) જેટલા રૂા.નુ જેટલું ભારે પરિમાણુ તેથી ૧૬ ગણી પાઇનું તેટલુજ હલકું પરિમાણ.

૨) જેટલા આનાનું જેટલું ભારે પરિમાણુ તેટલીજ પાઈનું તેટલુજ હલકું પરિમાણ.

૩) જેટલા પૈસાનું જેટલું ભારે પરિમાણુ તેથી ૦ા ગણી પાઇનું તેટલુજ હલકું પરિમાણ

૧ રૂપીઆનો ૧૬ મો ભાગ શું ? જ. એક આનો. બે રૂપીઆનો સોળમો ભાગ શું ? જ બે આના ૩ રૂ નો સોળ-

---

* ૨૪ ગુણોત્તરમાં ૧૨ના ગુણોત્તરથી અડધી કિંમત
૪૮ ગુણોત્તરમાં ૧૨ના ગુણોત્તરથી ૦ા કિંમત.
૯૬ ગુણોત્તરમાં ૧૨ના ગુણોત્તરથી ⅛ કિંમત.

મો ભાગ શું ? જ. ત્રણ આના. માણીનો ૧૬મો ભાગ શું ? જ. ૦ાા મણ. ગ્રોસનો ૧૬મો ભાગ શું ? જ. ૦ાા ડઝન. ડઝનનો ૧૬મો ભાગ શું ? જ. ૦ાા નંગ. વર્ષનો ૧૬ મો ભાગ શુ ? જ. ૦ાા મહીનો. વેંતનો ૧૬મો ભાગ શુ ? જ. ૦ાા આંગળ. ફુટનો ૧૬મો ભાગ શું ? જ. ૦ાા ઇચ. તોલાનો ૧૬મો ભાગ શું? જ. ૦ાા માસો. પૌંડ ટ્રોયનો ૧૬ મો ભાગ શું ? જ. ૦ાા ઔંસ ટ્રોય. એક રૂપીએ માણી હોય તો ૧ આનાનુ કેટલું આવે ? જ. ૦ાા મણ. ત્યારે

એક રૂપીએ ગ્રોસ, ડઝન, વર્ષ, વેંત, ફુટ, તોલો અને અને પૌંડ ટ્રોય હોય તો ૧ આનામાં કેટલું આવે ? જ. ૦ાા ડઝન, ૦ાા નગ, ૦ાા મહીનો, ૦ાા આગળ, ૦ાા ઇંચ, ૦ાા માસો અને ૦ાા ઔંસ ટ્રોય આવે આનાનો ૧૬ મો ભાગ શું ? જ. ઉપઆનો.

જો ઉપરનો ભાવ ૧ આનાનો હોય તો એક ઉપઆનામાં કેટલું આવે ? જ. દેશે માટે

૯) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ગ્રોસ, ડઝન, વર્ષ, વેત, ફુટ, તોલો અને પૌંડ ટ્રોય હોય તેટલાજ આના અથવા ઉપઆનામાં ૦ાા ડઝન, ૦ાા નંગ, ૦ાા મહીનો, ૦ાા આંગળ, ૦ાા ઇંચ, ૦ાા માસો અને ૦ાા ઔંસ ટ્રોય આવે.

હલકાથી ભારે કેટલા ગણા છે ? જ. ૧૨ ગણા.

હવે જો હલકા એકમની કિંમત ૧ રૂ, ૧ આનો, ૧ પૈસો, ૧ પાઇ, ૧ પૌંડ, ૧શિલિંગ, ૧ પેન્સ, ૧ ફાર્ધિંગ પડે તો ભારે એકમની કિંમત શું પડે ? જ. ૧૨ ગણી એટલે **૧૨ રૂ., ૧૨ આના=૦ાા રૂ, ૧૨ પૈસા=૩ આના, ૧૨ પાઇ=૧ આનો, ૧૨ પૌંડ, ૧૨ શિલિંગ, ૧૨ પેન્સ=૧શિલિંગ, ૧૨ ફાર્ધિંગ=૩ પેન્સ પડે.**

૧) હલકા એકમની કિંમત ૧ રૂ. પડે તોભારે એકમની શી? ૧૨ રૂા.
૨) ,, ,, ,, ૧આનો,, ,, ,, ,, ,, ? ૦॥। રૂ.
૩) ,, ,, ,, ૧ પૈસો ,, ,, ,, ,, ? ૩ આના.
૪) ,, ,, ,, ૧ પાઇ ,, ,, ,, ,, ? ૧ આનો.
૫) ,, ,, ,, ૧ પૌંડ ,, ,, ,, ,, ? ૧૨ પૌંડ.
૬) ,, ,, ,, ૧ શિલિંગ,, ,, ,, ,, ? ૧૨શિલિં.
૭) ,, ,, ,, ૧ પેન્સ ,, ,, ,, ,, ? ૧ શિલિં.
૮) ,, ,, ,, ૧ ફાર્ધિંગ,, ,, ,, ,, ? ૩ પેન્સ.

હલકા એકમ પરથી ભારે એકમની કિંમત –

૧) રૂપીઆથી ૧૨ ગણા રૂપીઆ. ૨) આનાથી પોણા રૂપીઆ. ૩) પૈસાથી ૩ ગણા આના ૪) પાઇ જેટલાજ આના. ૫) પૌંડથી ૧૨ ગણા પૌંડ. ૬) શિલિંગથી ૧૨ ગણા શિલિંગ. ૭) પેન્સ જેટલાજ શિલિંગ. ૮) ફાર્ધિંગથી ૩ ગણા પેન્સ.

આગળ કુંચીઓ કઢાવી છે માટે નીચેના હિસાબ પૂછો.

રૂ. ૧ નુ ૧ નંગ તો ૧ ડઝનનું શું ? જ. ૧૨ રૂ.
રૂ. ૨ નું ૩ નગ તો ૩ ડઝનનું શું ? જ. ૨૪ રૂ.
રૂ. ૦)– નુ ૧ નંગ તો ૧ ડઝનનું શુ ? જ. ૦॥। રૂ.
રૂ. ૦)≈ નુ ૪ નગ તો ૪ ડઝનનુ શું ? જ. ૨। રૂ.
૧ પૈસાનું ૧ નગ તો ૧ ડઝનનું શું ? જ, ૩ આના.
૩ પૈસાનું ૨ નંગ તો ૨ ડઝનનુ શું ? જ. ૯ આના.
૧ પાઇનું ૧ નંગ તો ૧ ડઝનનું શુ ? જ ૧ આનો.
૨ પાઇનું ૩ નગ તો ૩ ડઝનનું શું ? જ ૨ આના.

હવે રૂપીઆના ભાવ પરથી હલકા પરથી ભારેની કુંચી કઢાવો.

***૯) રૂપીઆના ભાવપરથી હલકા પરથી ભારેની કિંમત.—**

૧) જેટલા રૂા નું જેટલું હલકું પરિમાણ તેથી ૧૨ ગણા રૂા નુ તેટલુંજ ભારે પરિમાણ.

૨) જેટલા આનાનુ જેટલું હલકું પરિમાણ તેથી ૦૫ ગણા રૂા નું તેટલુંજ ભારે પરિમાણ.

૩) જેટલા પૈઆનું જેટલું હલકું પરિમાણ તેથી ૩ ગણા આનાનુ તેટલુંજ ભારે પરિમાણ

૪) જેટલી પાઇનું જેટલુ હલકું પરિમાણ તેટલાજ આનાનું તેટલુજ ભારે પરિમાણ.

૧ આનાનું ૦૫ મણ આવે તો ૧૬ આનાનુ કેટલુ આવે ? જ. ૧૨ મણ. ૧ આનાનુ ૦૫ મણ તો ૧ રૂ નું કેટલું ? જ ૧૨ મણ ૧૨ મણ એટલે કેટલું ? જ. ૧ માણી.

૧ ઉપઆનાનુ ૦૫ મણ આવે તો ૧૬ ઉપઆનાનું કેટલું ? જ. ૧૨ મણ. ૧ ઉપઆનાનું ૦૫ મણ આવે તો ૧ આનાનું કેટલુ ? જ. ૧૨ મણ અથવા માણી. ત્યારે.

એક આના અથવા ઉપઆનામાં ૦૫ મણ, ૦૫ ડઝન, ૦૫ નંગ, ૦૫ મહીનો, ૦૫ આંગળ, ૦૫ ઇંચ, ૦૫ માસો અને ૦૫ ઔંસ ટ્રાય આવે તો એક રૂપીઆ અથવા આનામાં કેટલુ આવે ? જ. ૧ માણી, ૧ ગ્રોસ, ૧ ડઝન, ૧ વર્ષ, ૧ વેત, ૧ ફુટ, ૧ તોલો અને ૧ પૌંડ ટ્રાય આવે માટે

૧૦) જેટલા આના અથવા ઉપઆનાનું ૦૫ મણ, ૦૫ ડઝન, ૦૫ નંગ, ૦૫ મહીનો, ૦૫

---

*૧/૨૪ ગુણોત્તરમાં ૧/૧૨ના ગુણોત્તરથી બમણી કિંમત.

૧/૪૮ ગુણોત્તરમાં ૧/૧૨ના ગુણોત્તરથી ૪ ગણી કિંમત.

૧/૯૬ ગુણોત્તરમાં ૧/૧૨ના ગુણોત્તરથી ૮ ગણી કિંમત

આંગળ, ાા ઈંચિ, ાા માસો અને ાા ઔંસ હોય હોય તો તેટલાજ રૂપીઆ અથવા આનામાં ૧ માણી; ૧ ગ્રોસ, ૧ ડઝન, ૧ વર્ષ, ૧ વેંત, ૧ ફુટ, ૧ તોલો અને ૧ પૌંડ હોય આવે.

૧) ઉદાહરણ:—૧૨ાાા રૂપીએ ગ્રોસ તો ડઝનનુ શુ ?
(૧૨ાાા×૧૬=૨૦૪ પાઇ કે ૧૨ાાા×$\frac{4}{3}$=૧૭ આના કે ૧૨ાાા−૧૨=૩ ૧)− કે ૧૨ાાા×૧=૧૨ાાા રૂ −૧૨=રૂ. ૧)− કે ૧૨ાાા આનાનુ ાાા ડઝન માટે ૧૨ાાા−ાાા=૧૭ આના=રૂ ૧)−)

૨) રૂ ૦)ૢ એ ડઝન તો નગનુ શુ ?
(આના જેટલીજ પાઈ માટે ૩ પાઇ)

૩) ૩ પૈસે તોલો તો ૧ માસાનુ શુ (૩×ા=ાાા પાઇ)

૪) ૧૫ પૌંડે ગ્રોસ તો ડઝનનુ શુ ?
(૧૫×૨૦=૩૦૦ પેન્સ કે ૧૫×$\frac{5}{3}$=૨૫ શિલિંગ)

૫) ૨ાા શિલિંગે ફુટ તો ઈંચિનુ શુ ?
(શિલિંગ જેટલીજ પેન્સ માટે ૨ાા પેન્સ)

૬) ૩ પેન્સનુ ડઝન તો ૧ નગનું શુ ? (૩×$\frac{1}{3}$=૧ ફાર્ધિંગ)

૭) ૧૪૪ રૂપીઆનુ વર્ષ તો ૯ રૂ. માં કેટલા માસ?
(૯ રૂ =૧૪૪ આના. રૂપીઆ જેટલાજ આના છે માટે ાાા માસ)

૮) ૧૨ આને ડઝન તો ાાા આનાનુ ?
(ાાા આનો=૧૨ ઉપઆના. આના જેટલાજ ઉપઆના છે માટે ાાા નગ)

૯) રૂ. ૬ રૂપીઆનુ મણ તો માણીનુ શુ ? (૬×૧૨=૭૨ રૂ.)

૧૦) રૂ. ાા= એ ડઝન તો ગ્રોસનુ શુ ?
(૧૦ આના×ાાા=૭ા રૂ.)

૧૧) ૩ પૈસે ઈંચિ તો ફુટનુ શુ ? (૩×૩=૯ આના)

૧૨) ૨ પાઇએ ઈંચિ તો ફુટનું શું ? (પાઇ જેટલાજ આના માટે ૨ આના.)

૧૩) ૩ાા પૌંડનું ઔંસ સોનું આવે તો પૌંડ ટ્રોયનુ શું બેસે ? (૩ાા×૧૨=૪૨ પૌંડ)
૧૪) ૩ શિલિંગે ઔંસ રૂપું મળે તો પૌંડ ટ્રોયનું શું ?
(૩×૧૨=૩૬ શિ. =૧ાા પૌં. ૬ શિ)
૧૫) ૪ પેન્સનું નગ તો ડઝનનું શું ?
(પેન્સ જેટલાજ શિલિંગ માટે ૪ શિલિંગ)
૧૬) ૨ાા ફાર્ધિંગે ઇંચ તો ફુટનું શું ? (૨ાા×૩=૭ાા પેન્સ)
૧૭) ૩ આનાનું ૮ાા ડઝન તો ૩ રૂાનુ ?
(આના જેટલાજ રૂપીઆ છે માટે ૧ ગ્રોસ)
૧૮) રૂ ૧૮૦નુ વર્ષ તો ૭ માસનુ ?
(૧૮૦×૭=૧૨૬૦-૧૨=૧૦૫ રૂા)
૧૯) ૭ માસના ૧૦૫ રૂા. તો ૧ વર્ષનું ?
(૧૦૫×૧=૧૦૫-૭=૧૫×૧૨=૧૮૦ રૂ)

મનોયત્ન ૪.

(૧) રૂ. ૧૫ની માણી તો મણનું શું ?
(૨) રૂ ૧૮નું ગ્રોસ તો ડઝનનું શુ ?
(૩) રૂ ૨૪નું વર્ષ ૧ માસનું ?
(૪) રૂ ૦)≡ા તોલો તો ૧ માસાનું ?
(૫) ૨ પૈસે ડઝન તો નંગનુ શું ?
(૬) ૩ આને નગ તો ડઝનનુ શું ?
(૭) ૩ પૈસે ઇંચ તો ફુટનુ શુ ?
(૮) એક ઔંસટ્રોયના ૪ પેન્સ તો પૌંડનું શુ ?
(૯) ૨ પાઇની ૧ પેન તો ડઝનનુ શુ ?
(૧૦) ૧ માસાના ૨ પૈસા તો તોલાનું શુ ?
(૧૧) ૫ આનાનુ ૧ નગ તો ડઝનનુ શુ ?
દર રૂપીએ ૨ પાઈ કર ભરવો પડે તો.

૧૨) ૨૦ રૂા. માસિક પગારવાળાએ વર્ષે કેટલો ભરવો ?
૧૩) ૨૫ ,, ,, ,, ,, ,, ,,
૧૪) ૨૦ ,, ,, ,, ૨ ,, ,,
૧૫) ૧૫ ,, ,, ,, ૩ ,, ,,

દર પૌંડ ૪ પેન્સ ઇનકમટેક્સ ભરવો પડે તો

૧૬) ૨૫ પૌંડની માસિક કમાઇવાળો વર્ષે શું ભરશે ?
૧૭) ૩૨ ,, ,, ,, ,, ,, ,, ?
૧૮) ૩૦ ,, ,, ,, ૩ ,, ,, ,, ?
૧૯) પૌંડે ૪ પેન્સ પ્રમાણે વર્ષે ૭ાા પૌંડ કર ભરે છે તેની વાર્ષિક આવક કેટલી ?
૨૦) ૩ાા રૂા માણી તો ૫ા રૂા. નુ ?
૨૧) ૧૫ રૂા. તોલો તો ૨ માસાનું ?
૨૨) ૧૮ રૂા. તોલો તો ૩ માસાનુ ?
૨૩) ૧ માસાની કિંમત રૂા. ૦)≡ તો ૨ તોલાની ?
૨૪ ૧૨ માસનું ૫ રૂ. વ્યાજ તો મહીનાનું કેટલુ ?
૨૫) એક માસનું ૪ આના વ્યાજ તો વર્ષનુ કેટલુ ?
૨૬) ૭ાા રૂા.નું ૩ શેર તો ૦ા શેરનું ?
૨૭) રૂા. ૨૪એ ગાંસડી તો ૨ાા મણનું ?
૨૮) રૂા ૫૪ની કળશી તો ૪ મણનું ?
૨૯) રૂા ૧૮નો મોટો હારો તો ૧ાાા મણનું ?
૩૦) ૨ મહીનાના ૩૬ રૂા તો ૫ દિવસનું ?
૩૧) ૮ાા બેડીઆના ૨૭ રૂા. તો ૨ મણનુ ?
૩૨) રૂા. ૧૨ાાનો ૦ાા કોથળો તો ૧૨ાા શેરનુ ?
૩૩) રૂ. ૨૫ાા એ તોલો તો ૨ વાલ ૨ રતીનુ ?
૩૪) ૭ાા પૌંડનુ ૧ાા ટન તો ૨ાા હડ્રવેટનું ?
૩૫) ૨ા ખાંડીના ૧૨ રૂા. તો ૩ાાા મણનું ?

૩૬) રૂા ૦)≡નુ ૧ શેર તો ૬ પૈસાભારનું ?
૩૭) ૧૨॥ શેરનો ૧॥ રૂા. તો ૧૮ રૂા માં કેટલુ આવે ?
૩૮) ૩॥ મણુના ૨૪ રૂા. તો ૧૨॥ શેરનુ ?
૩૯) ૪ મહીનાના રૂા ૧)= તો ૧૦ દિવસનુ ?
૪૦) રૂા. ૧)=નુ ૩ શેર તો રૂા ૦)–॥નુ ?
૪૧) રૂા. ૨૫॥ એ તોલો સોનું તો રૂા. ૨)=નુ ?
૪૨) રૂા ૨૭નુ ૦॥ એડીકે તો ૨॥ રૂા. નુ ?
૪૩) ૧૪૪ રૂા. નુ વર્ષ તો ૧૨ રૂા. મા કેટલો વખત ?

૨૪ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

ભાર ને મણ; ગજ ને તસુ, ધા ને તાવ, ટાંક ને રતી; પેનીવેટ ને ગ્રેન, હાથ ને આંગળ. વગેરે.

ભારે એકમપરથી હલકા એકમની કિંમત:—

૧) રૂપીઆથી ૮ ગણી પાઇ કે $\frac{૧}{૨}$ ગણા આના.
૨) આનાથી અડધી પાઇ.
૩) પૈસાથી આઠમા ભાગની પાઇ કે બમણી કાચી પાઇ.
૪) પૌંડથી ૧૦ ગણા પેન્સ કે $\frac{૫}{૨}$ ગણા શિલિંગ.
૫) શિલિંગથી અડધા પેન્સ અથવા બમણા ફાર્થિંગ
૬) પેન્સથી છઠ્ઠા ભાગના ($\frac{૧}{૬}$ ગણા) ફાર્થિંગ.
૭) ભાર, ગજ, ધા, ટાંક, પેનીવેટ અને હાથનો ભાવ જો રૂપીઆ કે આનામાં આપ્યો હોય અને તે રૂપીઆ કે આના દોઢાના આંકમા આવતા હોય તો તે ભાવને દોઢે ભાગવાથી હલકા એકમની કિંમત આના કે ઉપઆના આવે.
૮) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ભાર, ગજ, ધા, ટાંક, પેનીવેટ અને લંબાઇનો હાથ હોય તેટલાજ આના અથવા ઉપઆનામાં ૧॥ મણ, ૧॥ તસુ, ૧॥ તાવ, ૧॥ રતી કે ૦॥ વાલ, ૧॥ ગ્રેન અને ૧॥ આગળ આવે.

હલકા એકમપરથી ભારે એકમની કિંમત—

૧) આનાથી દોઢા રૂપીઆ.
૨) પૈસાથી છગણા આના.
૩) પાઇથી બમણા.આના અથવા પાઈ જેટલીજ બેઆની.
૪) પેન્સથી બમણા શિલિંગ અથવા પેન્સ જેટલાજ ફ્લોરિન
૫) ફાર્થિંગથી અડધા શિલિંગ.
૬) જેટલા આના અથવા ઉપઆનાનું ૧॥ મણ, ૧॥ તસુ, ૧॥ તાવ, ૧॥ રતી અથવા ૦॥ વાલ, ૧॥ ગ્રેન, ૧॥ આંગળ હોય તો તેટલાજ રૂપીઆ અથવા આનામાં ભાર, ગજ, ધા, ટાક, પેનીવેટ અને હાથ આવે.

મનોયત્ન ૫.

૧) ૧૮ રૂપીએ ભાર તો ૧ મણનું ?
૨) રૂ. ૦)≈ ગજ તો ૧ તસુનું ?
૩) ૨ પૈસાનો ધા તો તાવનું શું ?
૪) ૩ પૌડે પેનીવેટ તો ગ્રેનનું શું ?
૫) ૨ શિલિંગે પેનીવેટ તો ગ્રેનનું શું ?
૬) ૧॥ આનાનું તસુ તો ગજનું શું ?
૭) ૩ પૈસાનો એક તાવ તો ધાનું શું ?
૮) ગ્રેનના ૩ પેન્સ તો પેનીવેટનું શું
૯) રૂ. ૨૫૨ એ ભાર કપાસ મળે તો ૬। મણનું શું ?
૧૦) રૂ. ૮૪ એ ,, ,, ,, ,, ૮ મણનું શું ?
૧૧) રૂ. ૨૫॥ રૂ. ભાર તો ૧॥ મણનું ?
૧૨) રૂ ૪૦॥એ ભાર કાલા મળે તો ૫)~ રૂ. કેટલા ?
૧૩) રૂ. ૫૪।= ભાર કાલાં મળે તો ૪॥૦॥ રૂ ના કેટલાં ?
૧૪) રૂ. ૭૬॥~॥ ભાર બાજરી મળે તો કળશીનું શું? માણીનું?
૧૫) રૂ. ૫૧)~ કળશી તો ૧ ખાંડી ૪ મણનું ?

૧૬) રૂા. ૧પાા ગજ કિનખાબ મળે તો ૪ તસુનું શું ?
૧૭) રૂા. ૧૦ા ગજ મશરૂ તો ૬૨ાાા૦ાા રૂા. નો કેટલો આવે ?
૧૮) રૂા. ૧)ની ૬ ગજ છીટ મળે તો ૨ ગજનું ?
૧૯) રૂા. ૧)ની ૪ાા વાર છીટ મળે તો ૨ા તસુનું ?
૨૦) રૂા. ૨પાા ગજ તો ૪ાા≈ રૂા નું કેટલું ?
૨૧) ૪ાા તસુના રૂા ૨ાા૦ાા તો ગજનું શું ?
૨૨) રૂા. ૧ાા ધા કાગળ મળે તો પ તાવનું ?
૨૩) ૨ તાવની પ પાઈ બેસે તો ૨ ધાનું શું ?
૨૪) ૩ મણ કાલાના રૂા ૧ાાા= બેસે તો ભારનું શું ?
૨૫) રૂા. ૭૬ાા ના ટાંક મોતી મળે તો પ રતીનું શું ?
૨૬) ૭ાા શિલિંગનું પેનીવેટ આવે તો ૧પ પેન્સનું કેટલું ?
૨૭) પ પોંડે પેનીવેટ તો ૩ ગ્રેનનું ?
૨૮) રૂા ૧૭ માં ૧ાા કળશી તો ૧ મણનું ?
૨૯) ૦ાાા કળશીના ૧૨ાાા રૂ. તો ૦ાા મણનું ?
૩૦) ૧ાા રૂા. એ ગાદલી તો ૧ા મણનું ?
૩૧) ૩ાાા રૂા નું ૧ાા શેર તો ૧ અધોળનું ?
૩૨) ૨૪ રૂા એ મોટો હારો તો ૩પ શેરનું ?
૩૩) રૂા ૭૨મા ૪ મહીના તો પ દિવસનું ?
૩૪) રૂા ૨૭ાાનું ૩ કળશી તો ૨ મણનું ?
૩૫) રૂા. ૩૭ાાનું ૧પ મણ તો ૨પ શેરનું ?

૪૮ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

ઘડી ને શેર, ગદિઆણો ને રતી, ભાર ને અધમણીઓ, માણી ને દશશેરો, ગજ ને ૦ાા તસુ, ધા ને ૦ાા તાવ, ટાંક ને ૦ાા રતી, પેનીવેટ ને ૦ાા ગ્રેન.

ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત—

૧) રૂપીઆથી ૪ ગણી પાઇ અથવા ¼ ગણા આના.
૨) આનાથી ૦ા ગણી પાઇ.

૩) પૈસાથી $\frac{૧}{૧૨}$ ગણી પાઇ અથવા પૈસા જેટલીજકા ચી પાઈ.

૪) પૌંડથી ૫ ગણા પેન્સ અથવા $\frac{૫}{૧૨}$ ગણા શિલિંગ.

૫) શિલિંગથી ૦। ગણા પેન્સ અથવા શિલિગ જેટલાજ ફાંર્ધિંગ.

૬) પેન્સથી $\frac{૧}{૧૨}$ ગણા ફાર્ધિંગ.

૭) ધડી કે ગદિઆણાનો ભાવ જો રૂપીઆ કે આનામાં આપ્યો હોય અને તે રૂપીઆ કે આના ત્રીના આંકમા આ-વતા હોય તો તે ભાવને ૩ એ ભાગવાથી હલકા એકમની કિંમત આના કે ઉપઆના આવશે.

૮) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ધડી, ગદિઆણા હોય તેટલાજ આના અથવા ઉપઆનામાં ૩ શેર, ૩ રતી અ-થવા ૧ વાલ આવે.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત.—

૧) આનાથી ૩ ગણા રૂપીઆ

૨) પૈસાથી ૦॥। રૂપીઆ.

૩) પાઇથી ૪ ગણા આના અથવા પાઇ જેટલાજ પાવલાં.

૪) પેન્સથી ૪ ગણા શિલિગ અથવા પેન્સથી બ-મણા ફ્લોરિન,

૫) ફાર્ધિંગ જેટલાજ શિલિગ

૬) જેટલા આના અથવા ઉપઆનાનું ૩ શેર, ૩ રતી કે વાલ આવે તેટલાજ રૂપીઆ અથવા આનામા ધડી કે ગાદઆણો આવે.

મનોયત્ન ૬.

૧) ૧૨ રૂપીએ ગદિઆણો તો ૧ રતી?

૨) ૩ આને ગદિઆણો તો ૨ રતીનું?

૩) ૧૬ પૈસે ગદિઆણો તો ૧ રતીનું?

૪) ૧૭ રૂ. ગજ તો ૦॥ તસુનું?

૫) રૂા. ૦)≡ ધા તો ૧ા તાવનું ?
૬) રૂા. ૦)≡ાનું દશ શેર તો માણીનું ?
૭) અડધા મણની દળામણી ૩ પૈસા તો ભારની કેટલી?
૮) રૂા. ૨૭એ ધડી કપાસ તો ૩ શેરનું ?
૯) બે આનાનું ૦ાા રતી તો ટાંકનુ શું ?
૧૦) રૂ. ૧૨)એ ગાલ્લી તો ૨૫ શેરનું ?
૧૧) ૧ાા મણ નો એક રૂપીઓ તો ૧ા શેરનું ?
૧૨) રૂ. ૪ાાએ ભાર તો ૦ાા મણનું ?
૧૩) માણીના ૭ાા રૂ. તો ૧૦ શેરનુ ?
૧૪) રૂ. ૧ાાનું ૪૮ મણ તો ૧ મણનું ?
૧૫) રૂ. ૧૨ાામાં ૧ા વસો તો ૩ વીધાનું ?
૧૬) ૩ શેરના રૂ. ૨ાા- તો અધોળનુ ?
૧૭) રૂા. ૦ા-નું ૨ાા શેર તો ૧૫ રૂાનું ?
૧૮) રૂ. ૦)-ા નું શેર તો ૧ાા રૂા. નુ ?
૧૯) ૨ાા શેરનો ૦ાા રૂપીઓ તો ૩ મણનુ ?
૨૦) રૂ. ૨૭ ગદિઆણો તો રતીનું શુ ?
૨૧) ૮ પાઇનું રતી તો ગદિઆણાનુ શુ ?
૨૨) રૂ. ૦)= નું ૦ાા તસુ તો ૧ાા રૂ. નુ કેટલું ?
૨૩) ૦ાા મણનો રૂ. ૧ા-ા તો ૪૨ાા રૂ. માં કેટલુ ?
૨૪) ૧ાા મણના રૂ. ૧ાાા= તો ૩ ભારનું ?
૨૫) શેરના રૂ. ૦ાાા≡ તો ગાલ્લીનું શું ?

૯૬ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

તોલા ને રતી, ભાર ને દશશેરી. માણી ને પાંચશે-

ધડી ને ૦ાા શેર.

ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત:-

૧ રૂપીઆથી બમણી પાઇ અથવા $\frac{3}{4}$ ગણા આના.
૨) આનાથી $\frac{3}{4}$ ગણી પાઇ અથવા બમણી કાચી પાઇ.

૩) પૈસાથી ૧/૩૨ ગણી પાઇ અથવા ૦॥ કાચી પાઇ
૪) પૌંડથી અઢી ગણા પેન્સ અથવા ૫/૨૪ ગણા શિલિંગ.
૫) શિલિંગથી ૧/૨ ગણા પેન્સ અથવા શિલિંગથી અડધા ફાર્ધિંગ
૬) પેન્સથી ૧/૨૪ ગણા ફાર્ધિંગ.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમતઃ—

૧) આનાથી ૬ ગણા રૂપીઆ.
૨) પૈસાથી દોઢા રૂપીઆ.
૩) પાઇથી અડધા રૂપીઆ.
૪) પેન્સથી ૮ ગણા શિલિંગ અથવા પેન્સથી ૪ ગણા ફ્લોરિન
૫) ફાર્ધિંગથી બમણા શિલિંગ

મનોયત્ન ૭.

૧) એક તોલાના ૨૪ રૂ તો રતીનુ શું ?
૨) રૂ. ૧૨૬ એ ભાર તો ૧૦ શેરનું શુ ?
૩) રૂ ૮૪।= માણી તો ૫ શેરનુ ?
૪) રૂ ૪૨ એ ધડી તો અચ્છેરનુ ?
૫) રૂ ૨૫॥ એ તોલો તો ૧॥ વાલનું શું ?
૬) ભારના રૂ ૧૭૨।= તો ૨। મણનું ?
૭) રૂ. ૦)-। રતી તો તોલાનુ શુ ?
૮) એક રતીની ૪ પાઈ તો ૧॥ તોલાનું શું ?
૯) ૦॥ શેર રૂ ના ૬ આના તો ધડીનું શું ?
૧૦) ૧ ગજના ૧૭ રૂ. તો ૦। તસુનું શું ?
૧૧) ગાલ્લીના ૭૨ રૂ. તો ૧૨॥ શેરનુ ?
૧૨) રૂ ૩૭॥ એ ધડી તો દોઢશેરનું ?
૧૩) રૂ. ૩॥ એ ભાર તો ૩॥ મણનું ?
૧૪) ૧॥ કળશીના ૧૭। રૂ. તો ૧૦ શેરનું ?
૧૫) રૂ ૦)૦। રતી તો તોલાનું શું ?

૧૬) માણીના ૧૮॥ રૂ. તો ૫શેરનું ?
૧૭) રીમનો ૧॥ રૂ. તો ૫ કાગળનું ?
૧૮) રૂ. ૧૩॥ એ ગદ્દિઆણો તો ૦॥ રતીનું શું ?
૧૯) રૂ. ૪॥ નું ૩ તોલા તો ૧ વાલનું ?
૨૦) રૂ. ૧૩નું ૨૧ મણ ૬ શેર તો ૧ શેરનું શું ?
૨૧) ૬ શેરના ૧૦॥ રૂ. તો ૨ અધોળનું શું ?
૨૨) ૧ દિવસના ત્રણ આના મળે તો ૩ માસ ૬ દિવસનું શું મળશે ?
૨૩) રૂ. ૦)॥॥નું ૧ તસુ તો ૪ ગજનું શું ?
૨૪) રૂ ૦⌐નુ ૦॥ મણ તો ૩૭॥ રૂ. નું કેટલુ ?
૨૫) ૭ પાઇનું ૧૦ શેર તો ૩॥ રૂ નું કેટલું ?
૨૬) ૫ શેરના ૩ આના તો ૧૮ રૂ નું કેટલું ?
૨૭) ૫ કાગળના રૂ. ૦)॥॥ તો રીમનું શું
૨૮) રૂ. ૭॥માં તોલો આવે તો ૧। રૂ માં કેટલું આવે ?

પ્રકરણ ૫ મું.

૨૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

ખાંડી ને મણ, વીઘા ને વસા, વસા ને કાઠી, કોડી ને નંગ, રીમ ને ધા, ભાર ને ધડી, ટન ને હંડ્રવેટ.

ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત:—

૧) રૂપીઆથી પાંચ ગણા દોકડા અથવા ૪ ગણા સુરતી પૈસા અથવા ૧/૪ ગણા આના.

૨) આનાથી ૫ ગણી બદામ. અથવા ૦। ગણા સુરતી પૈસા.

૩) પૈસાથી સવા ગણી બદામ.

૪) પૌંડ જેટલાજ શિલિંગ.

૫) શિલિંગથી $\frac{૩}{૫}$ ગણા પેન્સ.

૬) પેન્સથી $\frac{૧}{૫}$ ગણા ફાર્ધિંગ.

૭) ખાંડી, વીધું, વસો, કોડી, રીમ અને ટનનો ભાવ જો રૂપીઆ કે આનામાં આપ્યો હોય અને તે રૂપીઆ કે આના સવાયાંના આંકમાં આવતા હોય તો તે ભાવને ૧। એ ભાગવાથી હલકા એકમની કિંમત આના કે ઉપઆના આવશે.

***૮) રૂપીઆના ભાવપરથી ભારેપરથી હલકાની કિંમતઃ-**

૧) જેટલા રૂ. નુ જેટલુ ભારે પરિમાણ તેથી $\frac{૪}{૫}$ ગણા આના અથવા ૫ ગણા દોકડા અથવા ૪ ગણા સુરતી પૈસાનુ તેટલુજ હલકું પરિમાણ

૨) જેટલા આનાનું જેટલું ભારે પરિમાણ તેથી ૫ ગણી બદામનુ અથવા ૦। ગણા સુરતી પૈસાનું તેટલુંજ હલકુ પરિમાણ.

૯) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ખાંડી, વીધું, વસો, કોડી, રીમ, ભાર, ટન હોય તેટલાજ આના અથવા ઉપઆનામાં ૧। મણ, ૧। વસો, ૧। કાઠી, ૧। નંગ, ૧। રીમ, ૧। ધડી, ૧। હંડ્રવેટ આવે.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમતઃ—

૧) આનાથી સવા ગણા રૂપીઆ.

૨) પૈસાથી પાંચ ગણા આના.

૩) સુરતી પૈસાથી ૪ ગણા આના અથવા સુરતી પૈસા જેટલાજ પાવલાં.

૪) શિલિગ જેટલાજ પૌંડ.

૫) ફાર્ધિંગથી ૫ ગણા પેન્સ.

---

* ૪૦ ગુણોત્તરમાં ૨૦ ગુણોત્તરથી અડધી કિંમત.
૧૦૦ ગુણોત્તરમાં ૨૦ ગુણોત્તરથી $\frac{૧}{૫}$ ગણી કિંમત.

***૬) રૂપીઆના ભાવપરથી હલકાપરથી ભારેની કિંમતઃ-**

૧) જેટલા રૂા. નું જેટલું હલકું પરિમાણ તેથી ૨૦ ગણા રૂપીઆનું તેટલુંજ ભારે પરિમાણ.

૨) જેટલા આનાનું જેટલું હલકું પરિમાણ તેથી ૫ા ગણા રૂા. નું તેટલુજ ભારે પરિમાણ.

૩) જેટલા પૈસાનું જેટલુ હલકું પરિમાણ તેથી ૫ ગણા આનાનુ તેટલુંજ ભારે પરિમાણ.

૭) જેટલા આના અથવા ઉપઆનાનું ૧ા મણ, ૧ા વસો, ૧ા કાડી, ૧ા નગ, ૧ા રીમ, ૧ા ધડી ને ૧ા હન્ડ્રવેટ આવે તેટલાજ રૂપીઆ અથવા આનામાં ખાંડી, વીઘું, વસો, કોડી, રીમ, ભાર ને ટન આવે

મનોયત્ન. ૮.

૧) રૂ. ૧૨ા એ કુંડી પત્થર મળે તો ૧ પત્થરનું શું?

૨) રૂ ૭૫ની ૨૦ વળી તો ૧ નુ શું ?

૩) રૂ. ૮૭ાએ ખાંડી તો ૭ મણનુ ?

૪) હાથના રૂ ૦)=ા તો તસુનું શું ?

૫) ૩ આને મણ તો ખાંડીનું શુ ?

૬) દોઢ આનાની ૧ સ્લેટ તો ૩ કુંડી સ્લેટનું શું ?

૭) રૂ. ૦)૦ાા નો એક તખ્તો તો ૨૦ નું શું ?

૮) રૂ. ૨૪ એ ભાર તો ૫ ધડીનું શું ?

૯) રૂ ૩ાા એ ધડી તો બાર શેરનું શું ?

૧૦) રૂા ૨૫ ખાંડી ચોખા મળે તો ૩ાા મણનું ?

૧૧) રૂા. ૩૭ા ખાંડી જુવાર હોય તો ૬ા રૂા. ની કેટલી?

---

* ૪$\frac{1}{0}$ ગુણોત્તરમાં $\frac{1}{20}$ ગુણોત્તરથી બમણી કિંમત.
$\frac{1}{160}$ ગુણોત્તરમાં $\frac{1}{20}$ ગુણોત્તરમાં ૫ ગણી કિંમત.

૧૨) રૂ. ૧૬ા ખાંડી તો ૪ા મણ ૫ શેરનું ?
૧૩) રૂ. ૪૭ાા ખાંડી ઘઉં મળે તો ૮ાા મણનું ?
૧૪) ૩ાા મણના ૪ાા રૂ. બેસે તો ખાંડીનું શુ ?
૧૫) ખાંડી બાજરીના ૫૧ા રૂ પડે તો ૧૭ાા≡ રૂ.માં કેટલી?
૧૬) રૂ. ૦)≡એ મણ બોર મળે તો ખાંડીનું શુ ?
૧૭) રૂ ૦)−ાાની ૫ શેર આમલી મળે તો ૧ા કળશીનુ શુ?
૧૮) રૂ. ૩ાાએ વસો તો ૩ાા વસા ૪ કાઠીનું શુ ?
૧૯) રૂ. ૬૫એ વીઘું તો ૩ાા વીઘાં ૪ાા વસા ૫ કાઠીનું ?
૨૦) રૂ. ૧૭ાાએ કોડી તો ૪ નગનું ?
૨૧) રૂ. ૧૩૦) ભાર કપાસ મળે તો ૪ ધડીનું ?
૨૨) રૂ. ૫ાા= રીમ તો ૧૭ ધાનું ?
૨૩) રૂ. ૪ાા≡ રીમ તો ૧૦ાા ધાનું ?
૨૪) રૂ ૦)=ાા ધા કાગળ મળે તો રીમનું શુ ?
૨૫) રૂ. ૪૫એ કોડી તો ૭ાા રૂ. માં કેટલા નંગ આવે ?
૨૬) રૂ. ૬ાના કોડી પત્થર મળે તો રૂ. ૨ાા≡ાા ના કેટલા ?
૨૭) ૩ પત્થરના રૂ. ૦ા≡ાા તો કોડીનો ભાવ શો ?
૨૮) રૂ. ૧૬ાાના કોડી પત્થર આવે તો ૫૭ાા રૂ.માં કેટલા ?
૨૯) ૩૫ વળીના ૭ રૂ બેસે તો કોડીનો ભાવ શો ?
૩૦) રૂ ૦≡નાં ૪ નગ તો ૨ાા કોડી ૩ નગનું ?
૩૧) રૂ. ૧૦ાા−ની કોડી તો ૧૨ નગનું શુ ?
૩૨) રૂ ૪ાાએ ધા તો ૨ તાવનું ?
૩૩) રૂ. ૦ાા ધા કાગળ મળે તો રૂ. ૦)=ાા ના કેટલા ?
૩૪) રૂ. ૩ાા ના ૯ ધા તો ૯ તાવનુ શુ ?
૩૫) રૂ. ૧૬ા રીમ તો રૂ. ૬)≡ રૂ. માં કેટલા આવે ?

૪૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

શેર ને રૂપીઆભાર, મણ ને શેર, એકર ને ગુઠા, ૪૦ મણનો મુડો ને મણ, ફર્લાંગ ને પોલ, રૂડ ત્યને (પર્ચ)

ભારે એકમપરથી હલકા એકમની કિંમત:—

૧) રૂપીઆથી અઢી ગણા દોકડા અથવા બમણા સુરતી પૈસા.
૨) આનાથી અઢી ગણી બદામ.
૩) પૈસાથી ૧૦ ગણી વીસવાસી.
૪) પૈંડથી અડધા શિલિગ.
૫) શિલિંગથી $\frac{૩}{૧૦}$ ગણા પેન્સ
૬) પેન્સથી $\frac{૧}{૧૦}$ ગણા ફાર્દિંગ.
૭) શેર, મણુ, એકર, ૪૦ મણનો મુડો, ફર્લાંગ, અને રૂડનો ભાવ જો રૂપીઆ કે આનામાં આપ્યો હોય અને તે રૂપીઆ કે આના અઢીઆના આકમાં આવતા હોય તો તે ભાવને ૨॥ એ ભાગવાથી હલકા એકમની કિંમત આના કે ઉપઆના આવશે.
૮) જેટલે રૂપીએ અથવા આને શેર, મણુ, એકર, ૪૦ મણનો મુડો, ફર્લાંગ ને રૂડ હોય તો તેટલાજ આના અથવા ઉપઆનાનું અધોળ, ૨॥ શેર, ૨॥ ગુંદા, ૨॥ મણ, ૨॥ પોલ, અને ૨॥ પર્ચ આવે.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારેની એકમની કિંમત—

૧) આનાથી અઢી ગણા રૂપીઆ.
૨) પૈસાથી દશ ગણા આના.
૩) સુરતી પૈસાથી અડધા રૂપીઆ.
૪) શિલિંગથી બમણા પૉંડ
૫) ફાર્દિંગથી ૧૦ ગણા પેન્સ.
૬) જેટલા આના અથવા ઉપઆનાનુ અધોળ, ૨॥ શેર, ૨॥ ગુંદા, ૨॥ મણુ, ૨॥ પોલ અને ૨॥ પર્ચ આવે તેટલાજ રૂપીઆ અથવા આનામાં શેર, મણ, એકર, ૪૦ મણનો મુડો, ફર્લાંગ અને રૂડ આવે.

મનોયત્ન ૯.

૧) રૂ. ૪ાએ શેર એલચી મળે તો ૫ રૂ. ભારનું શું?
૧ નવટાંકનું શું ?
૨) રૂ ૬) શેર કેસર મળે તો ૧)= રૂ. નુ કેટલું આવે ?
૩) રૂ. ૬ાા શેર એલચી મળે તો ૩ાા અધોળનું શું ?
૪) રૂ ૦ા⌐ ની અધોળ એલચી આવી શેરનો ભાગશો ?
૫) રૂ પાા શેર હીંગ મળે તો ૭ રૂ ભારનું શુ ?
૬) રૂ. ૨ા⌐ાામાં શેર ૦ા⌐ હીંગ આવી તો અચ્છેરનુ શું ?
૭) રૂ ૦)⌐ાા શેર ભીંડા મળે તો મણનું શું ?
૮) રૂ. ૧)નું ૨ાા શેર ઘી આવે તો રૂ. ૦)≈ નું કેટલું ?
૯) રૂ ૫)એ શેર એલચી તો ૨ રૂ. ની કેટલી ?
૧૦ રૂ. ૩ાએ શેર કેસર હોય તો રૂ. ૦ાા=નું કેટલું આવે?
૧૧) રૂ. ૧૭ાનું મણ ઘી મળે તો ૨ાા શેરનુ શુ?
૧૨) ૨ાા શેર ઘીના રૂ. ૧ા=ાા આપ્યા તો મણનું શું ?
૧૩) રૂ ૨૨ાાએ મણ ઘી મળે તો ૭ શેરનું શુ ?
૧૪) ૭ શેરના રૂ ૩ા≈ાા આપ્યા તો ૧૦ાા શેરનુ શું ?
૧૫) રૂ. ૧૦ાએ મણ સોપારી મળે તો રૂ. ૧ાા≈ાની કેટલી?
૧૬) રૂ ૦ા= મણ વેગણ મળે તો રૂ. ૦)≈નાં કેટલા ?
૧૭) રૂ. ૨ાના મણ ચોખા મળે તો રૂ. ૧)ના કેટલા ?
૧૮) રૂ ૧)ની ૧ાા મણ બાજરી મળે તો રૂ.૦)≈ની કેટલી ?
૧૯) રૂ. ૧૧ા એ માણી તો ૧૨ શેરનું ?
૨૦) રૂ. ૨ાામાં ૩ ડઝન ૪ નગ તો ૧ નંગનું શું ?
૨૧) રૂ ૧૪)⌐ ભાર તો ૦ાા મણ ૪ શેરનું ?
૨૨) રીમના રૂ. ૭) ૦ાા તો ૦ાા ઘાનું શું ?
૨૩) ૦ાા શેરના રૂ. ૦ા⌐ તો ૦ાા મણનું ?
૨૪) રૂ. ૨૫) ગાડ્ડી તો ૦ાા મણનું ?

૨૫) સેંકડાના રૂા. ૧૨॥ તો ૨॥ નંગનું શું ?
૨૬) રૂા. ૭॥ એ હજાર તો ૨૫ નંગનું ?
૨૭) ૩॥ કોડીના રૂા. ૧૩) તો ૩૦ સેકડાનું ?
૨૮) રૂા. ૧૭)માં ૦॥ વસો તો ૧ વીઘાનું શું ?
૨૯) ૧॥ મણના રૂા. ૨=॥ તો ૧॥ શેરનું ?
૩૦) ૧૨૦ નંગના રૂા. ૩॥ તો દોઢ આનાનાં કેટલાં ?

૧૦૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

હજાર ને ૧૦ નંગ, સેકડો ને નંગ, ૧૦૦ મણનો મુડો ને મણ.

ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત.—

૧) રૂપીઆ જેટલાજ દોકડા.
૨) આના જેટલીજ બદામ.
૩) પૈસાથી ૦। ગણી બદામ.
૪) પૌંડથી $\frac{૧}{૫}$ ગણા શિલિંગ.
૫) શિલિંગથી $\frac{૩}{૨૫}$ ગણા પેન્સ.
૬) પેન્સથી $\frac{૧}{૨૫}$ ગણા ફાર્દિંગ.
૭) સેંકડો કે ૧૦૦ મણના મુડાનો ભાવ જો રૂપીઆ કે આનામાં આપેલો હોય અને તે રૂપીઆ કે આનાને ૬। એ ભગાતા હોય તો તે ભાવને ૬। એ ભાગવાથી હલકા એકમની કિંમત આના કે ઉપઆના આવશે. (આમાં દોકડાના આના કરવાની ધાત ખાસ ઉપયોગી છે.)
૮) જેટલે રૂપીએ અથવા આને હજાર, સેંકડો અને સો મણનો મુડો હોય તેટલાજ આના અથવા ઉપઆનામાં ૬૨॥ નંગ, ૬। નંગ, અને ૬। મણ આવે.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—

૧) આનાથી સત્રા ૭ ગણા રૂપીઆ.

૨) પૈસાથી ૨૫ ગણા આના અથવા દોઢ ગણા રૂપીઆને તેટલાજ આના.

૩) સુરતી પૈસાથી સવા ગણા રૂપીઆ.

૪) દોકડા જેટલાજ રૂપીઆ.

૫) બદામ તેટલાજ આના.

૬) શિલિંગથી ૫ ગણા પૌંડ.

૭) ફાર્ધિંગથી ૨૫ ગણા પેન્સ.

૮) જેટલા આના અથવા ૩૫આનાનુ ૬૨॥ નંગ, ૬। નગ, ૬। મણ આવે તેટલાજ રૂપીઆ અથવા આનામાં હજાર, સેકડો ને સો મણનો મુડો આવે

મનોયત્ન ૧૦.

૧) રૂ. ૮૭॥ના હજાર માંગલોરી નળીઆં તો ૧૦નું શું ?

૨) રૂ. ૧૫ એ હજાર તો ૧૦નું શું ? ૧૦૦નું શું ?

૩) રૂ. ૩૧। એ હજાર તો ૫ આનાના કેટલાં ? રૂ ૧॥≡ાનાં કેટલાં ?

૪) રૂ. ૪॥≡ એ હજાર તો ૮૩ નંગનું શું ?

૫) રૂ. ૧॥⌐, ૩)≈, ૪॥≡, ૬।, ૭॥⌐, ૯।≈ એ હજાર હોય તો ૧૦નું શું ? સેંકડાનું શું ?

૬) રૂ. ૬। એ સેંકડો તો ૭૩ નંગનું શું ?

૭) રૂ. ૬।, ૧૨॥, ૧૮॥, ૨૫, ૩૧।, ૩૭॥ એ સેંકડો તો ૧ નંગનું શું ? ૭૩ નંગનું શું ?

૮) દોઢ આનાની એક સ્લેટ તો ૧૦૦નું શું ?

૯) રૂ ૦ાના ૧૦ નળીઆં તો હજાર ભાવ શો ?

૧૦) ૧૨ પૈસાના ૧૦ નળીઆં તો સેંકડાનું શું ?

૧૧) રૂ. ૯૩॥ના હજાર નળીઆં તો ૧૮॥ રૂ. નાં કેટલાં ?

૧૨) રૂ ૩૫એ સેકડો તો ૪૫ નંગનું ?

૧૩) ૫ ટકા લેખે ૩૫ રૂ. નું ૧ વર્ષનું વ્યાજ શું ?
૧૪) ૩, ૨, ૮, ૧૦ ટકા લેખે ૧ રૂ. નું ૧ વર્ષનું વ્યાજ શું?
૧૫) ૪, ૫, ૮, ૧૨ આનાની તેરીખે ૫ રૂ. નું ૧ મહીનાનું વ્યાજ શું ?
૧૬) રૂ. ૫૦૦નું ૧ વર્ષનું વ્યાજ ૩૦ થયું તો દર કેટલો ?
૧૭) ૧૦ રૂમાલના ૭ આના તો ૧૦૦૦ નું શું ?
૧૮) રૂ ૧૫ ના ૧૦૦ રૂમાલ તો ૦॥ રૂ. ના કેટલા ?
૧૯) ૫ કુંડી કનકવાના ૨॥ રૂ. તો ૬॥ રૂ ના કેટલા ?
૨૦) રૂ ૧૬૨॥ એ ૫ ખાંડી તો ૭ મણનું ?
૨૧) રૂ. ૭૫ એ ગાલ્લી તો ૧૨ શેર નું ?
૨૨) ૩ આનાનું ૧ નગ તો સેંકડાનુ શું ?
૨૩) ૪ આનાના ૧૦ નંગ તો હજારનું શું ?
૨૪) રૂ. ૩૭॥ એ સેકડો રૂ ૨ા॥ ના કેટલા ?
૨૫) રૂ ૩ એ હજાર તો ૩ આનાના કેટલા ?

પ્રકરણ ૬ ઠું.

૩૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો

ગાલ્લી ને મણ, મહીનો ને દિવસ.

ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમતઃ—

૧) રૂપીઆથી $\frac{૧૦}{૩}$ ગણા દોકડા અથવા $\frac{૮}{૫}$ ગણા સુરતી પૈસા અથવા $\frac{૮}{૧૫}$ ગણા આના.
૨) આનાથી $\frac{૧૦}{૪}$ ગણી બદામ અથવા $\frac{૮}{૧૫}$ ગણા ઉપઆના.
૩) પૌંડથી ૮ ગણા પેન્સ.
૪) શિલિંગથી $\frac{૨}{૫}$ ગણા પેન્સ.
૫) પેન્સથી $\frac{૨}{૧૫}$ ગણા ફાર્થિંગ.

૬) ગાલ્લી કે મહીનાનો દર રૂપીઆ, આના કે પાઇમાં આપ્યો હોય અને તે દરને ૭ાા થી ભગાતા હોય તો તે દરને . ૭ાા એ ભાગવાથી હલકા એકમની કિંમત ભાગાકારના ચોથા ભાગના રૂપીઆ, આના કે પાઇ આવશે. (આમાં સાડાં સાતનો પા ખાસ ઉપયોગી છે.)

*** ૭) રૂપીઆના ભાવપરથી ભારેપરથી હલકાની કિંમત:-**

૧) જેટલા રૂપીઆનું જેટલું ભારે પરિમાણ તેથી $\frac{૧૦}{૩}$ ગણા દોકડા અથવા $\frac{૪}{૩}$ ગણા સુરતી પૈસા અથવા $\frac{૪}{૫}$ ગણા આનામાં તેટલુંજ હલકું પરિમાણ.

૨) જેટલા આનાનું જેટલું ભારે પરિમાણ તેથી $\frac{૧૦}{૩}$ ગણી બદામ અથવા $\frac{૪}{૫}$ ગણા ઉપઆનામા તેટલુજ હલકું પરિમાણ.

૮) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ગાલ્લી હોય તેટલાજ આના અથવા ઉપઆનાનું ૧ાા મણ ૫ શેર આવે.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—

૧) રૂપીઆથી બમણી ગેણી.

૨) આનાથી ૩૦ ગણા આના અથવા આનાથી બમણા રૂપીઆ ઓછા બમણા આના

૩) પાઇથી અઢીગણા આના.

૪) શિલિંગથી દોઢા પૌડ.

૫) પેન્સથી અઢીગણા શિલિંગ અથવા પેન્સ જેટલા અડધા ક્રાઉન.

૬) જેટલા આના અથવા ઉપઆનાનું ૧ાા મણ ૫ શેર આવે તેટલાજ રૂપીઆ કે આનામાં ગાલ્લી આવે.

---

* ૧૨૦ ગુણોત્તરમાં ૩૦ ગુણોત્તરથી ૦ા ગણી કિંમત.

* ૬૦ ગુણોત્તરમાં ૩૦ ગુણોત્તરથી $\frac{૧}{૧૨}$ ગણી કિંમત.

×૭) રૂપીઆના ભાવપરથી હલકાપરથી ભારેની કિંમત–

૧) જેટલા રૂપીઆનું જેટલું હલકું પરિમાણ તેથી ૩૦ ગણા રૂપીઆમાં તેટલુંજ ભારે પરિમાણ.

૨) જેટલા આનાનું જેટલું હલકું પરિમાણ તેથી ૩૦ ગણા આનાનું તેટલુજ ભારે પરિમાણ.

૩) જેટલા પૈસાનું જેટલું હલકું પરિમાણ તેથી ૭ાા ગણા આનાનું તેટલુંજ ભારે પરિમાણ.

૪) જેટલી પાઇનું જેટલું હલકું પરિમાણ તેથી ૨ાા ગણા આનાનું તેટલુંજ ભારે પરિમાણ.

૬) ફાર્ધિંગથી ૭ાા ગણા પેન્સ.

મનોયત્ન ૧૧.

૧)૧૨ રૂા. નો મહીનો તો ૭ દિવસનુ શું ?

૨) ૯ રૂા. નો મહીનો તો ૩ દિવસનું શું ?

૩) મહીનાનો પગાર ૧૭ રૂા. છે તેને ૨૭ દિવસનું શું મળશે?

૪) ૧૨ાા રૂા. એ મહીનો ૧૨ દિવસનું શું ? ૬ દિવસનું શું?

૫) રૂા. ૪૫ા≋ાા મહીનાનો પગાર છે તો ૨૫ દિવસનું શું ?

૬) તા. ૪-૪-૧૪ થી તા. ૧૮-૪-૧૪ સુધીનું રૂ. ૩૭ાા≂ાા ના પગારવાળાને શું આપવુ ?

૭) રૂા. ૬૩ એ ગાલ્લી ઘઉં મળે તો ૧૪ મણ ૬ શેરનું શું ?

૮) ગાલ્લી જુવારના ૫૩ાા રૂા. બેસે છે તો ૪ મણ ૨ શેરનું?

૯) દરરોજના રૂા. ૨ા ૦ા લેખે ૧૯ દિવસનું શું મળશે ?

૧૦) ૬૩ રૂા. ના મહીના લેખે ૧૦ાા રૂા. પગારના મળ્યા ત્યારે કેટલા દિવસ નોકરી કરેલી ?

× [illegible] ગુણોત્તરમાં [illegible] ગુણોત્તરથી ૪ ગણી કિંમત.
[illegible] ગુણોત્તરમાં [illegible] ગુણોત્તરથી ૧૨ ગણી કિંમત.

૧૧) રૂ. ૧૧ાા≈ાા નો મહીનો તો ૧ાા મહીનો ૪ દિવસનુ ?
૧૨) ૭૨ રૂ. ગાલ્લી મગ મળે છે તો ૩ાાા મણ ૩ શેરનુ શુ?
૧૩) ૧૩ દિવસના પગારના રૂ. ૭ા⌐ મળ્યા ત્યારે મહીનો કેટલાનો ગણ્યો ?
૧૪) રૂ ૯ા≈ ના મહીના લેખે ૩ાા રૂ મેળવવાને કેટલા દિવસ નોકરી કરવી ?
૧૫) રૂ ૪૫ાા≈ ના ૧ાા ખાંડી ચોખા મળે છે તો ૧૯ મણનુ શુ ?
૧૬) ૧૧ દિવસના રૂ ૨ાા≈ાા મળ્યા તો મહીનાનુ શું ?
૧૭) ૩ દિવસના રૂ ૦ાા≈ મળે તો મહીનાનું શું ?
૧૯) રૂ. ૩૭ાા માં ૩૦ નગ મળે તો ૧ નગનું શું ?
૨૦) ૩ મણના રૂ ૧૬ાાા⌐ તો ૪ શેરનુ શું ?
૨૧) ૧૫ મણના રૂ ૧ાાા⌐ તો ૦ાા મણનું શુ ?
૨૨) રૂ પાા⌐ ની ૦ાાા ખાંડી તો ૦ાા મણનુ શું ?
૨૩) રૂ. ૦)≈ાાા ના ૨ાા ડઝન તો ૧ નંગનુ શુ ?
૨૪) રૂ. ૧૧ા માં ૫ુટ કિનારી મળે તો રૂ ૦ા⌐ ની કેટલી ?
૨૫) માણીના રૂ ૯ાા તો ૧૬ શેર નું શું ?
૨૬) રૂ. ૯ા⌐ ભાર તો ૦ાા મણ ૨ શેરનું શું ?
૨૭) રીમના રૂ ૬ા⌐ તો ૧૬ તાવનુ ?
૨૮) ૧૨ાા આનાનુ ૭ાા ફુટ તો ૦ા ફુટનુ ?
૨૯) ૩ રોજના રૂ ૦)≈ાા તો ૩ મહીનાનું ?
૩૦) ૨ દિવસનો રૂ. ૧ા તો ૩૭ાા રૂ માં કેટલા દિવસ ?
૩૧) રૂ. ૧૩)≈ મા ૨૨ાા ગજ મળે તો રૂ. ૦ા≈ મા કેટલુ ?

૧૨૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

ગાલ્લી ને દશશેરો, માણી ને ૪ શેરી, ભાર ૮ શેરી

ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત —

૧) રૂપીઆથી $\frac{1}{4}$ ગણા દોકડા અથવા $\frac{1}{2}$ ગણા સુરતી પૈસા અથવા $\frac{2}{15}$ ગણા આના.

૨) આનાથી $\frac{૫}{૪}$ ગણી બદામ અથવા $\frac{૨}{૨૫}$ ગણા ઉપઆના.

૩) પૌંડથી બમણા પેન્સ.

૪) શિલિંગથી $\frac{૧}{૧૦}$ ગણા પેન્સ.

૫) પેન્સથી $\frac{૧}{૪૦}$ ગણા ફાર્ધિંગ.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમતઃ—

૧) રૂપીઆથી ૮ ગણી ગેણી.

૨) આનાથી ૭ાા ગણા રૂપીઆ અથવા ૭ાા ગેણી.

૩) પૈસાથી બમણા રૂપીઆ ઓછા બમણા આના.

૪) પાઇથી દશ ગણા આના.

૫) શિલિંગથી ૬ ગણા પૈંડ.

૬) પેન્સથી અડધા પૌંડ.

૭) ફાર્ધિંગથી અઢીગણા શિલિંગ અથવા ફાર્ધિંગ જેટલાજ અડધા ક્રાઉન

મનોયત્ન. ૧૨.

૧) રૂ ૩ાા નું ગાલ્લી તો ૭ા મણનું ?

૨) ૧૦ શેર નો રૂ. ૭ાા તો ગાલ્લીનું શુ ?

૩) રૂ. ૦)ાા નું ૫ શેર તો ૧૮ાા રૂ નું કેટલુ ?

૪) રૂ. ૬ એ ભાર તો ૪ શેરનું ?

૫) ૮ શેરના રૂ ૧ાા તો ભારનુ શું ?

૬) રૂ. ૧૫ ના બારસેં નળીઆં તો ૧૫ નળીઆંનું શું ?

૭) રૂ. ૬૦૦ નું ૧૫ રૂા વ્યાજ તો ૫ રૂ નું વ્યાજ કેટલું ?

૮) રૂ. ૪ાા નું ૩ મણ તો ૧ શેરનું ?

૯) એક શેરના ૫ આના તો ૩ મણનું ?

૧૦) રૂ. ૧૨ માં ૬ વીંઘા ખેડાય તો ૧ વસાનું શુ બેસે ?

૧૧) ૮ ગાલ્લીના ૨૭૦ રૂ. તો ૨ મણનું ?

૧૨) ૨ાા આનામાં ફર્લાંગ લઇ જાય તો ૧ પોલ સુધીનું શુ લે ?

૧૩) ૧૦ ડઝનના ૩॥ પૌંડ બેસે તો ૧ નંગનું શું?
૧૪) ૧૭॥ પોંડમાં ૫ ગ્રોસ લેંપ મળે તો ૦॥ ડઝનનું શું?
૧૫) રૂ. ૩૦ વ્યાજ મેળવવાને રૂ. ૩૦૦ રોકવા તો ૧॥ રૂ. વ્યાજ મેળવવા કેટલા રોકવા?
૧૬) એક આનાનું ૪ શેર તો માણીનું શું?
૧૭) માણીના રૂ. ૭॥ તો ૨૪ શેરનું?
૧૮) ૭॥ શેરના ૫ રૂપીઆ તો અધોળનું શુ?
૧૯) નવટાંકના રૂ. ૭॥ તો ૧૫ શેરનુ?
૨૦) રૂ. ૧॥ નુ ભાર તો ૮ શેરનું?
૨૧) ૨૪ શેરના રૂ ૩॥ તો ૩ ભારનું શું?
૨૨) રૂ ૨૦ નો મોટો હારો તો ૭ શેરનું?
૨૩) માણીના રૂ. ૨૦ તો ૪ શેરનુ?
૨૪) રૂ. ૦)૮॥ માં ૧ શેર તો ૩ મણનું?
૨૫) ૫ શેરના રૂ ૦)૮ તો ૧૫ રૂ. નું?
૨૬) ૧॥ ટનનો ૦॥ પૌંડ તો ૧ પેનીનુ?
૨૭) રૂ. ૦)૦। નું ૪ શેર તો રૂ. ૧॥૮ કેટલું?

૩૬૦ ગુણોત્તર આવે એવાં કોષ્ટકો.

વર્ષ ને દિવસ

ભારે એકમ ઉપરથી હલકા એકમની કિંમત:—

૧) રૂપીઆથી $\frac{૫}{૧૮}$ ગણા દોકડા અથવા $\frac{૨}{૯}$ ગણા સુરતી પૈસા અથવા $\frac{૨}{૪૫}$ ગણા આના અથવા $\frac{૮}{૧૫}$ ગણી પાઇ.

૨) આનાથી $\frac{૫}{૧૮}$ ગણી બદામ અથવા $\frac{૨}{૪૫}$ ગણા ઉપઆના.

૩) પૌંડથી $\frac{૨}{૩}$ ગણા પેન્સ.

૪) શિલિંગથી $\frac{૧}{૩૦}$ ગણા પેન્સ.

૫) પેન્સથી $\frac{૧}{૯૦}$ ગણા ફાર્થિંગ.

૬) જેટલે રૂપીએ વર્ષ હોય તેટલાજ આનામાં ૦॥ મહીને.

હલકા એકમ ઉપરથી ભારે એકમની કિંમત:—

૧) રૂપીઆથી ૨૪ ગણી ગેણી.

૨) આનાથી ૨૨ાા ગણા રૂપીઆ અથવા દોઢગણી ગેણી;

૩) પૈસાથી ૬ ગણા રૂપીઆ ઓછા ૭ ગણા આના.

૪) પાઇથી બમણા રૂપીઆ ઓછા બમણા આના અથવા ૩૦ ગણા આના.

૫) શિલિંગથી ૧૮ ગણા પૌંડ.

૬) પેન્સથી દોઢગણા પૌંડ.

૭) ફાર્ધિંગથી ૭ાા ગણા શિલિંગ અથવા દોઢગણા ક્રાઉન.

૮) જેટલા આના અથવા ઉપઆનામાં ૦ાા મહીનો તેટલાજ રૂપીઆ અથવા આનામાં ૧ વર્ષ.

મનોયત્ન. ૧૩.

૧) રૂ ૧૮૦નું વર્ષ તો ૧ દિવસનું શું?

૨) વર્ષના ૧૩૫ રૂ. તો ૧ દિવસનુ શું?

૩) રૂ. ૬૦નું વર્ષ તો ૫ દિવસનું શું?

૪) રોજના ૫ આના તો વર્ષનો પગાર કેટલો?

૫) રૂ. ૪૫નું વર્ષ તો ૫ રૂ.માં કેટલો વખત.

૬) પેન પૈસાની ૨ મળે છે રોજ ૧ પેન જોઇએ તો વર્ષમાં પેનનો ખરચ કેટલો થશે?

૭) રોજ રૂ. ૦)૦ાાનું દૂધ જોઇએ તો વર્ષમાં કેટલાનું જોઇશું?

૮) એક માણસ વરસમાં રૂ. ૬૦૦ કમાયો તેમાંથી તેણે રૂ. ૨૪૦ બચાવ્યા ત્યારે દરરોજ શું ખરચ્યું હશે?

૯) ઘઉં ખાવાથી રૂ. ૪૫નો વાર્ષિક ખરચ વધે છે ત્યારે દરરોજનો કેટલો વધશે?

૧૦) ૩ દિવસમાં ચાર આના બચાવું તો વર્ષે શું બચશે?

૧૧) ૫ માણુસનો ૧ વર્ષનો ખરચ ૩૬૦ રૂ. થાય છે ત્યારે ૧ માણુસનો એક દિવસનો ખરચ કેટલો ?

૧૨) રૂ ૧૫૪ એક વરસ ચાલે છે તો રૂ ૮ કેટલો વખત ચાલશે ?

૧૩) છ આના રોજ કમાઇ ચાર આના ખરચ કરે તે વરસે શું બચાવશે ?

૧૪) રોજનો ૦॥। રૂ. કમાઉ છુ જો વરસે રૂા ૯૦ બચાવવા હોય તો દરરોજ કેટલો ખરચ કરવો ?

૧૫) ૧૨ માસમા ૯ મણુ ઘઉં વપરાય છે તો ૭૨ દિવસમાં કેટલા વપરાશે ?

૧૬) ૧૮ પૌડમાં ૨॥ ગ્રોસ ટોપી મળે છે તો ૧નુ શુ ?

૧૭) રૂ ૫૬। મા ૯ મણુ સાકર મળે તો શેરનુ શું ?

૧૮) હજાર રૂપીઆનુ વ્યાજ ૧૫૦ રૂ. થાય તો ૧૯ નું કેટલુ ? ૨૪૦નું કેટલુ ?

૧૯) ૧૦૦ રૂ. નું ૫ વરસનું વ્યાજ ૪૫ રૂ. થયુ તો એ લેખે એક વરસનું ૯ આના વ્યાજ કેટલાનું થાય ?

૨૦) ૧૮ ટન પતરાંની કિમત ૪॥ પૌંડ પડે તો ૧ હંડ્રેવેટની કેટલી ?

કેટલીક કુંચીઓ.

૧) જેટલે રૂપીએ અથવા આને મણુ તેટલીજ બદામે અથવા વીસવાસીએ રૂપીઆભાર. (૧૬૦૦ ગુણો ૨ છે.)

૨) જેટલે રૂપીએ અથવા આને માણી તેથી ૨॥ ગણી બદામે અથવા ૨॥ ગણી વીસવાસીએ ૦॥। શેર. (૬૪૦ ગુણોત્તર છે.)

૩) જેટલે રૂપીએ અથવા આને કળશી તેથી ૨॥ ગણી બદામે અથવા ૨॥ ગણી વીસવાસીએ શેર. (૬૪૦ ગુણોત્તર છે.)

૪) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ખાંડી તેથી બમણી બદામે અથવા બમણી વીસવાસીએ શેર. (૮૦ ગુણોત્તર છે.)
૫) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ભાર તેથી સવા ગણી બદામે અથવા સવાગણી વીસવાસી ૦।।। શેર. (૧૨૮૦ ગુણોત્તર છે.)
૬) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ગાલ્લી તેટલાજ દોકડા અથવા બદામનું ૧૨ શેર (૧૦૦ ગુણોત્તર છે.)
૭) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ગાલ્લી તેટલીજ બદામ અથવા વીસવાસીનું ૦।।। શેર (૧૬૦૦ ગુણોત્તર છે)
૮) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ૧૦૦ મણનો મુડો તેટલીજ બદામ અથવા વીસવાસીનું ૨।। શેર (૧૬૦૦ ગુણોત્તર છે.)
૯) જેટલે રૂપીએ અથવા આને તોલો તેથી ૦।। આને અથવા ૦।। ઉપઆને વાલ. (૩૨ ગુણોત્તર છે.)
૧૦) જેટલે રૂપીએ અથવા આને ગજ તેથી ૧।। ગણે રૂપીએ અથવા ૧।। ગણે આને વાર. ($\frac{2}{3}$ ગુણોત્તર છે.)

પ્રકરણ ૭ મું.

પરચુરણ દાખલા.

૧) રૂા. ૩૧।।।= માણી તલ મળે તો ૧ મણનું શું ?
૨) રૂા. ૭।। એ માણી કોદરા મળે તો ૦।।। મણનું શું ?
૩) રૂા. ૧૨।।। એ માણી ડાંગર મળે તો ૫ મણનુ શું ?
૪) રૂ. ૪૭।। એ માણી ઘઉં મળે તો ૧।। મણનું શુ ?
૫) રૂા. ૧૮) એ માણી તો ૨ મણનું શું ?
૬) રૂા. ૭।। એ માણી મગ મળે તો ૨૪ શેરનું શું ?
૭) ૩૨ શેરના ૨।। રૂા. તો માણીનું શુ ?
૮) ૧।।। રૂા. નું ૦।। મણ તો માણીનું શું ?

૯) ૩ મણના રૂા ૩ા તો રૂા ૦)॥ નું ?
૧૦) ૦॥ મણના રૂા. ૧)= તો માણીનું શું ?
૧૧) ૩॥ રૂા. એ ગ્રોસ પેનસીલ મળે તો ૨ ડઝનનું શું ?
૧૨) રા॥ ડઝન રૂમાલના રૂ. ૧॥= તો ગ્રોસનું શું ?
૧૩) ૦॥॥ રૂા. એ ડઝન તો ૮ નંગનું શું ?
૧૪) ૨૪ રૂમાલના રૂ. ૩)= તો ૦॥ ડઝનનું શુ ?
૧૫) રૂા. ૦॥ ડઝનના રૂા. ૯॥= બેઠા તો ૦। ગ્રોસનું શું ?
૧૬) ૧૮ ટોપીના રૂા ૨૮)= તો ડઝનનું શું પડ્યું ?
૧૭) ૨૫ાા રૂા માં ૮ રૂમાલ આવ્યા તો ૪ાા રૂા. માં કેટલા આવશે ?
૧૮) રૂા. ૦।= એ ½ ટ લાકડું મળે તો ૨ ઇંચિનું શું ?
૧૯) રૂ. ૧૪। એ ભાર તો રૂ. ૦॥= નું ?
૨૦) રૂ. ૧૨ એ ભાર તો ૧॥ મણનું ?
૨૧) રૂ. ૪॥ એ ધડી તો ૦। મણ ૫ શેરનું ?
૨૨) રૂ ૨૩૧ એ ભાર તો રૂ. ૫॥॥ નું ?
૨૩) ૫ શેરનો ૧॥ રૂ. તો ૧ ધડીનું ?
૨૪) રૂ ૦॥ એ ગદિઆણો તો ૪ રતીનું ?
૨૫) રૂ ૦॥ નુ ૨ રતી તો ગદિઆણાનુ શું ?
૨૬) રૂ ૦। ૨ પાઇનું રતી તો ૨ તોલાનું શુ ?
૨૭) ૧॥ તોલા સોનાના રૂ. ૩૦ બેસે તો રૂ. ૦।~ નું ?
૨૮) ૦॥ મણના રૂ ૨॥= તો ભારનું શુ ?
૨૯) રૂ ૧૨૬ એ ભાર તો ૦॥ મણનું શુ ?
૩૦) રૂ. ૦।~ નુ રતી સોનું મળે તો ૩૦ રૂ. નું કેટલું ?
૩૧) રૂ. ૧ નુ ૧૨ શેર તો ગાલ્લીનુ શુ ?
૩૨) ૨૫ શેર કપાસના ૩ રૂ. તો ૨॥ ભારનું ?
૩૩) રૂ ૧ નુ ૧॥ વાલ તો ૧॥ તોલાનું શુ ?
૩૪) ૨॥ પાઇનું રતી તો ૩॥ રૂ. નું કેટલું ?

૩૫) રૂ ૧૩૨ એ ભાર તો ૩॥ ભાર ૧૦ શેરનું ?
૩૬) રૂ. ૧ નો ૫ શેર કપાસ તો ०॥ ભારનુ શુ ?
૩૭) રૂ ०॥।= નું ૧૦ શેર તો ૨૧ રૂ નુ કેટલુ ?
૩૮) રૂ ૧ નું ૧॥ ઔસ તો ૨ પાઉનુ ?
૩૯) રૂ. ૪॥।- માં ૫॥ વસા તો વીઘાનો ભાવ શો ?
૪૦) ૭॥ વસાના રૂ. ૧૨॥।-॥ તો ૨॥ વસાનુ ?
૪૧) રૂ. ०)॥ વીસવાસી તો ૩॥ વીઘાં ૨ વસાનુ ?
૪૨) રૂ. ०)०॥ શેર તો ખાડીનુ શુ ? માણીનું શુ ?
૪૩) રૂ. ૪॥-॥ નુ ૩॥। મણ તો ખાંડી કેમ પડી ?
૪૪) ૧ રૂ. નું ૨॥ પોંડ કવીનાઇન મળેતો ૪॥ ઔસનુ શુ ?
૪૫) ૧ રૂ. માં ૭ માણી ઘઉં દળાય છે તો રૂ ०।= મા કેટલા દળાશે ?
૪૬) ૧ રૂ. નું મીઠુ ૧ માસ ચાલે તો રૂ. ०)= નુ કેટલો વખત ચાલે ?
૪૭) ૪ પાઇની એક પેનશીલ તો ૨॥। ડઝનનુ શુ ?
૪૮) ૧ રૂ. ની ૧૨ ફુટ ફીનારી આવે તો ૫॥ ફુટનુ શું ?
૪૯) રૂ. ૧ નું ૩॥ તોલા કેસર મળે તો રૂ. ०)=॥ નુ ?
૫૦) ૧॥। તોલા રૂપાનો ૧ રૂ. બેસે તો ૧ તોલો ०। માસાનુ ?
૫૧) ૧ ગજ આલપાકાના રૂ ૧॥= બેસે તો રૂ ०।=॥નુ ?
૫૨) ૧ રૂ ની ૫॥ ગજ મલમલ તો ૧૧ તસુનુ શુ ?
૫૩) ૮ ધા કાગળનો ૧ રૂ. બેસે તો રૂ. ०)= ના કેટલા ?
૫૪) ૨ શિલિંગમાં ૧ ફર્લાંગની મુસાફરી થાય તો ૩ પૌડમાં ?
૫૫) ૩ ગજ છીટનો ૧ રૂ. તો રૂ. ०)≡ ની કેટલી ?
૫૬) ૧ રૂ. ની ૭ ગજ કોર મળે તો ૧॥। ગજનુ ?
૫૭) ૧ રૂ. ની ૧॥ ગજ બનાત તો રૂ. ०।= ની કેટલી ?
૫૮) ૪ કાગળના રૂ. ०)- તો ૨ ધાનુ શું ?

૫૯) ૧ રૂ નું ૦। મણ તો ૩॥ ભારનુ શું ?
૬૦) ૮ રતી ટીકીનો ૧ રૂ એમે તો ૧ તોલાનું શુ ?
૬૧) ૨॥ રતીનો ૧ રૂ તો ૯૬ રૂ માં કેટલું ?
૬૨) ૪ રતીનો રૂ ૦)‿ તો ૧ રૂ માં કેટલું ?
૬૩) ૧૦ શેરનો રૂ ૧ તો ૩॥ માણીનું શુ ?
૬૪) ૧ રૂ નું ૨૫ શેર તો ૧॥ ગાલ્લીનું ?
૬૫) રૂ. ૩॥ ૪ મણ તો ખાંડીનુ શુ ?
૬૬) રૂ. ૩૮)= ખાંડી તો ૧૨ મણનુ શું ?
૬૭) રૂ. ૪૨॥ એ ખાંડી તો ૩ મણનું ?
૬૮) ૩ મણના રૂ ૬। તો ખાંડીનો ભાવ શો ?
૬૯) ૭॥ ધાના રૂ ૦।= તો ૩ રીમનુ શુ ?
૭૦) ૩ રીમનો રૂ. ૧ તો રૂ. ૦।=નુ ?
૭૧) રૂ. ૧નું ૩૦ નગ તો ૬ નગનું શુ ?
૭૨) ૧ ગ્રેન ક્વીનાઇનની ૧। શિલીગ તો ૨॥ સ્ક્રુપલનું ?
૭૩) રૂ ૨॥ એ મણ તો રૂ. ૦।≡ નું ?
૭૪) રૂ ૩॥ એ શેર તો ૩॥ મણનું ?
૭૫) ૭ ગુંઠાના રૂ ૨૩॥= તો એકરનુ શુ ?
૭૬) રૂ. ૧ નું ૨॥ શેર ઘી મળે તો રૂ ૦।≡ નું ?
૭૭) રૂ ૧ની ૩ શેર બરફી મળે તો ૩ રૂપીઆ ભારનુ ?
૭૮) રૂ. ૧ ની ૫ શેર સોપારી તો રૂ. ૧।‿ની ?
૭૯) ૧। શેરનો રૂ. ૦)૦। તો ૨॥ રૂ. નું ?
૮૦) રૂ. ૨॥ એ મણ તો ૭॥ આનાનું ?
૮૧) રૂ. ૧ નું ૦। શેર તો ૩॥ મણનું ?
૮૨) રૂ. ૦॥=ના ૫ નંગ તો સેંકડાનું શુ ?
૮૩) ૩ આનાના ૧૦ નંગ તો હજારનું શું ?
૮૪) ૨॥ પૈસાની ૧ પેનશીલ ત્યાં ૧૦૦નું શું ?

૮૫) ૧૦૦ પેનનો ૧ રૂ. તો રૂ. ०ાા=ની કેટલી ?
૮૬) રૂ. ૧)=ાાનું ૧ાા મણ ૫ શેર તો ૨ાા મણનું ?
૮૭) રૂ. ૧ા નું ૨ાા મણ તો રૂ. ૧)=ાાનું ?
૮૮) રૂ. ०)- હજાર તો ૩૫૦ નું ?
૮૯) રૂ. ૯૩ાા નું ૨૫૦ ગજ તો રૂ ०ા= નું ?
૯૦) રૂ. ૧ાા= ના ૬૦ નગ તો હજારનુ શું ?
૯૧) દરરોજ રૂ. ०)=ાા વ્યાજ મળે તો ૧ માસમાં શું મળશે ?
૯૨) રૂ. ૬ાા०ા નુ ૩ મણ તો ગાલ્લીનું શું ?
૯૩) રૂ. ૧ નું ૧ાા મણ તો ૪ાા ગાલ્લીનું ?
૯૪) ૭ દિવસનો ૧ રૂ. ખરચ થાય તો ૧ાા વર્ષનો કેટલો ?
૯૫) ૧૦ શેરના ૬ આના તો ગાલ્લાનું શું ?
૯૬) ૧ પૈસાના ૧ શેર વેગણ તો રૂ. ०ાા= ના કેટલાં ?
૯૭) ૧૦ ડઝન દીવાસળીનો ૧ રૂ તો ૬ નગનું શું ?
૯૮) રૂ. ૩ાા ની ૧૨૦ પેનસીલ તો ૫નું શુ ?
૯૯) ૩ આના દરરોજ ભાડું આવે તો વર્ષનું કેટલું ભાડું આવે ?
૧૦૦) ૧ રૂ.ની આમલી ૧ વર્ષ ચાલે તો ૮ પાઇની કેટલા દિવસ ચાલે ?
૧૦૧ ૧ રૂ. ની સોપારી ૩ મહીના ચાલે તો ૨૪ દિવસમાં કેટલાની સોપારી જોઇએ ?
૧૦૨) ૧०ાા શેર ઘીના ૩ાા રૂા. બેસે તો રૂા. ०ા= માં કેટલું આવે ?
૧૦૩) રૂા. ०)=ાાની એક પેનસીલ તો રૂા. ૧૪)- માં કેટલા ડઝન આવશે ?
૧૦૪) રૂા. ૩૭ાા ના મહીના પ્રમાણે રૂા. ૧૦ પગાર મળ્યો તે કેટલા દિવસનો થયો ?

૧૦૫) રૂા. ૧૨ાા એ ખાંડી તો રૂ. ૦)ાા નું ?
૧૦૬) રૂા. ૧ાા નું ૨ા મણ ૬ શેર તો ૧ાા પાઇનું ?
૧૦૭) રૂા. ૧૮ાાા માણી તો ૨ા ખાંડીનું ?
૧૦૮) રૂા. ૫૭ નો રૂા. ૧)ૢ કર આપવો પડે તો ૧૦૦ રૂા. પર કેટલો આપવો પડે ?
૧૦૯) ૨૨ાા મણના ૩૧ાા રૂા. તો ૧૪ રૂા. નું કેટલુ ? રૂ. ૧ળાનું કેટલું ?
૧૧૦) ૩ાા વાર બનાતના ૧૨ા રૂા. તો ૧ાા ગજનું શુ ?
૧૧૧) ૨૫ શેર ના રૂા. ૦)ૢ તો ૨ાા કળશીનું ?
૧૧૨) એક રૂપીએ ચાર પાઇ કર કપાતા મારી પાસે રૂા. રૂા. ૪૭) ની ચોકખી પેદાસ રહે છે તો મારી કુલ પેદાસ કેટલી ? અને કર કેટલો ભર્યો ?
૧૧૩) રૂા. ૨ નુ શેર ૩ાાા ઘી મળે તો બે આનાનું કેટલુ ?
૧૧૪) ૪ા તોલાના રૂા. ૬૯ાાાાા તો તોલાનું શું ?
૧૧૫) એક રતી કરતુરીના રૂા. ૦)ૢા ૧ પાઇ તો તોલાનો ભાવ શો ?
૧૧૬) રૂા. ૨૫ાા નું ૧૨ મણ તો રૂા. ૧૭ નું કેટલુ ? અને ગાલ્લીનું શું ?
૧૧૭) રૂા. ૦)ાાા નું એક શેર તો મણનું શુ ? માણીનું શુ ? ખાંડીનું શું ? ભારનું શુ ? ગાલ્લીનું શું ?
૧૧૮) રૂપીઆની પાા શેર બરફી મળે તો રૂા. ૦)ાા કેટલી ?
૧૧૯) રૂપીએ ૫ પાઇ પ્રમાણે મહીને રૂા. ૧૩૫ ના પગારવાળાને વર્ષે કેટલો કર ભરવો પડશે ?
૧૨૦) ઘડી રના રૂા. ૯) બેસે તો ૨ાા ભાર ૨ મણનુ ?
૧૨૧) ૭ આનાની તેરીખે ૩૫ રૂા નું ૧ મહીનાનું વ્યાજ શુ ?
૧૨૨) ૪ાા ટકા લેખે ૩૫ રૂા. નું ૧ વર્ષનું વ્યાજ શુ ?

૧૨૩) રૂા. ૪૦૦ નું વર્ષ તો ૪ા માસ ૯ દિવસનું ?
૧૨૪) ૩ દિવસનો રૂા. ૧) તો વર્ષનું શુ ?
૧૨૫) રોજ રૂા. ૦)ાાા નું શાક જોઇએ તો વર્ષમાં કેટલાનું ?
૧૨૬) એક મજુરણ રોજ રૂા. ૦ા= કમાય તો ૭ માસમા શું કમાશે ?
૧૨૭) એક વાલના રૂા. ૧ા તો ૧ તોલો ૨ વાલનું ?
૧૨૮) રૂ. ૦)ાનો ૧ા વસો તો ૩ાા વીંઘાનું ?
૧૨૯) ૧ રૂ.ની ૫ ગજ દોટી મળે તો રૂ. ૦ા= કેટલી ?
૧૩૦) એક રૂપીઆમાં ૩ ખાંડી છાલા મળે તો ૧૫ મણનુ ?
૧૩૧) રૂ. ૫રાએ ખાંડી તો ૧ાા મણ ૫ શેરનુ ?
૧૩૨) રૂ. ૩૩ાા ગાલ્લી તો ૪ા મણનુ ?
૧૩૩) એક આનાની નવટાક ચારોળી તો મણનું શુ ?
૧૩૪) એક ખમીશની શીવડામણી રૂા. ૦ા– તો ૧ ઓસ ખમીશની શીવડામણી શુ ?
૧૩૫) રતી સોનાના રૂા ૦)ાા પડે તો ૧૦ાા ગદિઆણાનું શું પડે ?
૧૩૬) ૮ પાઇની ૫ દીવાસળીની પેટી મળે તો રૂા. ૧ા મા કેટલી આવે ?
૧૩૭) એક શેર સોપારીના રૂા ૦)ાા તો ૮ મણનું શું ?
૧૩૮) રૂા. ૦ાા નુ અધોળ તો ૧ા મણનુ શુ ?
૧૩૯) રૂા. ૦ા–ાા ની એક ચોપડી તો ૬૪ ચોપડીનું શુ ?
૧૪૦) રૂા. ૦)=ા ની ૧ લેખે ૧૫ ઓસ ટોપીનું શું ?
૧૪૧) રૂા. ૭ાા એ એકર તો દોઢ આનાનુ ?
૧૪૨) ૪૫ રૂપીઆનું વર્ષ તો ૧ મહીનો ૧ દિવસનુ ?
૧૪૩) ૬૦ રૂપીઆનો મહીનો ૨૯ દિવસનું ?
૧૪૪) રૂા. ૦ા– નો રોજ ૧ માસનું ? ૧ વર્ષનું ?
૧૪૬) રૂા. ૭ાા– મહીનો ૨ વર્ષનું ?

૧૪૭) દરરોજના રૂા ૦)=ાા તો ૧ વર્ષ ૨ મહીનાનું ?
૧૪૮) ૬૦ રૂા. નું વર્ષ તો ૧ાા મહીનો ૧ દિવસનું ?
૧૪૯) ૨૪ રૂપીએ મહીનો તો ૧૦ દિવસનુ ?
૧૫૦) રૂા. ૨૦ાા= મહીનો તો ૩ વર્ષનુ ?
૧૫૧) રૂા. ૦ા=ાા નો રોજ તો ૨ વર્ષ ૧ મહીનાનું ?
૧૫૨) રૂા. ૨)= ખાંડી તો ૨૫ાા રૂા. નુ ?
૧૫૩) ૧ાાા મણનો ૧ાા રૂા. તો મોટા હારાનુ ?
૧૫૪) ૫ દિવસનો ૧ાા રૂા. તો ૨ માસનુ ?
૧૫૫) ૧ાા રૂા. માં ૫ દિવસ તો ૧૮ રૂા. કેટલા દિવસ ?
૧૫૬) રૂ ૨૫ાા એ ઘડી તો ૭ શેરનુ ?
૧૫૭) રૂ ૭૨ એ ભાર તો ૩ાા મણનુ ?
૧૫૮) રૂા ૫૧ા એ ખાંડી તો રૂ. ૬ા=ાા નું કેટલું ?
૧૫૯) ૧ મણ ૧ા શેરના રૂ ૩૬ તો ૨ાા ખાંડી ૧ાાા મણનું ?
૧૬૦) ગાલ્લીના ૭૨ રૂ એમ તો રૂ. ૬ માં કેટલુ આવે ?
૧૬૧) રૂ ૧ાા નું ૧૫ શેર તો ૧ ગાલ્લી ૬ મણનું ?
૧૬૨) ૨ પેનીવેટ ઓસડના ૩ાાા રૂ. તો ૧ ગ્રેનનું ?
૧૬૩) શિલિંગમાં ૪ કાગળ મળે તો ૬ પૌંડના કેટલા ?
૧૬૪) રૂ. ૦ા ના ૨૭૬ નંગ તો ૪ પાઇનું ?
૧૬૫) ઇંચ કીનખાબનો રૂ. ૦)=ાા તો ૧ યાર્ડનું ?
૧૬૬) રૂ. ૧ાાા= ડઝન તો રૂ. ૦)=ાા ના કેટલા ?
૧૬૭) રૂ. ૭૮ાાા નું વર્ષ તો ૧ દિવસનું ?
૧૬૮) વાલના રૂ ૦ા= તો તોલાનું શું ?
૧૬૯) રૂ. ૪૦ તોલો તો ૧ વાલનું ?
૧૭૦) મણના ૧૫ રૂ. તો અચ્છેરનું ?
૧૭૧) રૂ. ૩૫ એ મણ તો રૂ. ૧ાાા નુ ?
૧૭૨) ૧ાા મણના રૂ ૦ા= તો મણીનું શું ? ખાંડીનુ શું ?

૧૭૩) ૪ પૈસે ૧ શેર તો મણ, ખાંડી, ભાર ને ગાલ્લીનુ શું?
૧૭૪) રૂ. ૭૫ એ ગાલ્લી તો રૂ ૧।~ નુ?
૧૭૫) રૂ. ૩ નુ ૭ શેર ઘી મળે તો ૩ ખાંડીનુ શું બેસશે?
૧૭૬) ૧। મણના ૨। રૂ. તો ૩ ખાંડીનું?
૧૭૭) ૩ મહીના ૬ દિવસમાં ૬૦ રૂ કમાય તો ૨ દિવસમાં શું કમાશે?
૧૭૮) રૂ. ०॥= નું ०। શેર તો ૭॥ રૂ નુ કેટલું?
૧૭૯) રૂ. ૨ નું ૨॥ મણ તો ૨૪ રૂ. નુ કેટલુ?
૧૮૦) ૪ મણના ૪॥ રૂ તો ૫૪ રૂ. નુ?
૧૮૧) રૂ ૧॥ નું ૧।। મણ તો ૧૮ રૂ. નુ?
૧૮૨) ૫ દિવસના ૩ રૂ. તો ૩૬ રૂ માં કેટલા દિવસ?
૧૮૩) ૧૫॥ મણના રૂ. ૧૧॥= તો ખાંડીનો ભાવ શો?
૧૮૪) રૂ. ૨૫॥ એ ગદિઆણો તો ૭ રતીનું?
૧૮૫) રૂ ૭૨ એ ભાર તો રૂ ०)~ નુ?
૧૮૬) ખાંડીના રૂ. ૫૧ તો ૧॥ ખાંડી ૧। મણનું શુ?
૧૮૭) એક મણ સવાશેરના રૂ. ૩ તો ૨॥ ખાંડી ૧॥। મણનું?
૧૮૮) રૂ. ૭૨ ગાલ્લી તો ૧॥ રૂ. નુ?
૧૮૯) ०॥। મણનો ૧। રૂ. તો ૧ ગાલ્લી ૬ મણનું?
૧૯૦) રૂ. ૧ નું ૭ શેર તો ૧ આનાનું?
૧૯૧) ૧। મણના ૨। રૂ. તો ૩ માણીનું?
૧૯૨) ૩ મહીના ૬ દિવસનું વ્યાજ ૬૦ થાય તો ૨ દિવસનું કેટલું?
૧૯૩) રૂ. ૬॥।=નું ૧। મણ તો રૂ. ૧।=નું કેટલું?
૧૯૪) રૂ. ૩॥ ની ગ્રોસ પેનશીલ મળે તો ૭॥ આનાની કેટલી?
૧૯૫) ખાંડીના ૧૨॥ રૂ. તો ૧। મણનુ શુ?

૧૯૬) ૧૨॥ રૂ. એ ખાંડી તો રૂ. ૦॥=નું ?
૧૯૭) રૂ. ૦॥=નું ૧। મણુ તો ૧૨॥ રૂ. નું કેટલું ?
૧૯૮) ૧। મણુના રૂ. ૦॥= તો ખાંડીનું શું ?
૧૯૯) રૂ. ૧૭॥।≈॥ એ ગ્રોસ તો રૂ. ૪॥≈॥નાં કેટલાં નંગ?
૨૦૦) રૂ. ૪॥ એ ગ્રોસ તો ૧૦ નંગનું શું ?
૨૦૧) રૂ. ૦॥।≈નું ૫ ભાર તો મણનું શુ ?
૨૦૨) રૂ. ૩॥નાં ૮ ડઝન તો ૮ નંગનું શું ?
૨૦૩) રૂ. ૧૦॥=ની ૪ કોડી તો ૧૨ નંગનું શું ?
૨૦૪) ૨૦ વળીના રૂ ૭॥- તો રૂ. ૧॥- ની કેટલી ?
૨૦૫) રૂ. ૦)=ાના ૪ નગ તો ૩ કોડી ૪ નગનુ શુ ?
૨૦૬) રૂ. ૩ા=ની બે થાભલી તો રૂ ૩૬ા=ાની કેટલી ?
૨૦૭) ૯ કાગળના ૩ ૦)=ા તો રૂ ૨॥ ના કેટલા ?
૨૦૮) ૧૨ ધાના રૂ. ૪॥ તો ૭॥ રીમનું શુ ?
૨૦૯) રીમના રૂ ૧૧। તો ૨ રીમ ૨॥ ધાનું શું ?
૨૧૦) રૂ ૨૦॥ના ૪ કાગળ તો રીમનો ભાવ શો ?
૨૧૧) રૂ. ૨ા-॥ ના ૧૫ કેળાં તો ૧૦૦નું શુ ?
૨૧૨) રૂ. ૪૧। ના ૫૫૦ નગ તો રૂ ૩॥ના કેટલા ?
૨૧૩) રૂ. ૫ા=ના ૧૨૫ નગ તો ૧૦૦નું શુ?૧૦૦૦નું શું?
૨૧૪) રૂ. ૬ાની હજાર પુળી તો રૂ. ૦॥=ની કેટલી?
૨૧૫) ૩૦ પુળાના રૂ. ૦॥≈ તો હજારનો ભાવ શો ?
૨૧૬) રૂ. ૦)- ની વીસ્રવાસી તો ૩॥ વીંઘા ૨ વસાનું શું ?
૨૧૭) ૧૨॥ વસાના રૂ. ૨૧॥=ા તો રૂ. ૩૪॥=માં કેટલા વસા આવે ?
૨૧૮) ૧। એકર ૨॥ ગુંઠાના રૂ. ૧૦૩ા-॥ તો એકર નું શું ?
૨૧૯) રૂ. ૧। એ હાથ તો ૩ તસુનું શું ?
૨૨૦) ૧। વારનો રૂ. ૧)= તો રૂ. ૧॥ નું કેટલું ?
૨૨૧) રૂ. ૦॥ નું ૧ હાથ તો ૧॥ ગજનું શું ?

૨૨૨) ૨૦ ગજના રૂ. ૨ા તો ૪ હાથનું શું ?
૨૨૩) ૪ા તોલાના રૂ. ૬૯ાાન્ાા તો રૂ. ૧૬ાન્ નું કેટલું ?
૨૨૪) રતી ચાંદીની ૨ાા પાઇ તો ૨ાા તોલાનું શું ?
૨૨૫) ૨ાા તોલાના રૂ. ૨ાાાન્ તો ૧ાા રતીનું શું ?
૨૨૬) ૨ા તોલાના રૂ. ૮૫ાા તો ૨ રતીનું શું ?
૨૨૭) રૂ. ૦)ાા નું રતી સોનું તો ૩ાા તોલાનું શું ?
૨૨૮) રૂ. ૫૨ાા નું ૨ાા તોલા સોનું તો ૧ાા રતીનું શું ?
૨૨૯) રૂ ૭૮ાાા નું ૩ાા તોલા સોનું તો રૂ ૦)ાા નું ?
૨૩૦) રૂ ૨૦ એ ગદિઆણો તો રૂ. ૦)ા ૧ પાઇનુ કેટલું ?
૨૩૧) રૂ. ૦)ન્ાાએ ડઝન નારંગી મળે તો ૪ નારંગીનુ શું ?
૨૩૨) રૂા ૮ાા એ તોલો ૮ાા તોલા ૧૭ાા વાલનું ?
૨૩૩) ૧૨ આનાની તેરીખે રૂ ૧૫ નું ૧૦ માસનું વ્યાજ શું ?
૨૩૪) રૂ. ૧૨ાાાા નું ૬૮ાા મણ તો ૧૦૦ મણનુ શું ?
૨૩૫) રૂ. ૧૨ાા નું ૧૦૦ નંગ તો રૂ. ૯)ન્ મા કેટલા નંગ ?
૨૩૬) ૫ ધા કાગળના રૂ ૧૨ાા તો ૫ તાવનું શું ?
૨૩૭) વર્ષનો પગાર રૂા. ૧૯૨) તો ૪ાા માસનું શુ ?
૨૩૮) રૂ. ૩ાા એ ગાલ્લી મઠ મળે તો ૬ા મણનું શું ?
૨૩૯) રૂ. ૨૫ાા તોલો સોનું તો ૧ાા તોલો ૪ રતીનું શું ?
૨૪૦) રૂ. ૬૭ાા એ ગાલ્લી ઘઉં મળે તો ૩ાા મણનું ?
૨૪૧) રૂ. ૪૫ એ ગાલ્લી જુવાર મળે તો રૂ. ૧૩ાા કેટલી ?
૨૪૨) વર્ષનો પગાર રૂા. ૩૬૦) તો ૨ માસ ૧૧ દિવસનું શું ?
૨૪૩) રૂા. ૦)૦ાા નું ૧૦ શેર તો ભારનું શું ?
૨૪૪) વર્ષનો પગાર રૂા. ૨૪૦) તો મહીનાનો પગાર કેટલો પડયો ?
૨૪૫) રૂા. ૧૭ાા એ ખાંડી તો ૧ા ખાંડી ૧૫ાા મણનું શું ?

❀ સમાપ્ત. ❀